

OPGROENEN IN DE WIJK

Een interactieve methode voor groene wijkontwikkeling, door en met jongeren

Stichting Alexander

“De Bron.

**We kunnen wel de stad veranderen,
Maar niet de Bron.**

Hij neemt niet af en neemt niet toe.

We komen en gaan en scheppen uit de Bron.

**Als we het welwater bijna hebben bereikt,
Maar het touw net niet lang genoeg is,
Of als de kruik breekt, dan brengt dat ongeluk.”**

OPGROENEN IN DE WIJK

Een interactieve methode voor groene wijkontwikkeling, door en met jongeren

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	5
<i>Introductie</i>	6
1. Opgroenen	7
2. Visie	13
3. Methode	19
4. Actie	21
5. Waarde	37
<i>Literatuurlijst</i>	46
<i>Handboeken en websites</i>	47
<i>Projectuitvoerders</i>	48
<i>Colofon</i>	48

LEESWIJZER

In dit handboek maak je kennis met een interactieve methode voor actieve en vrijwillige inzet van jongeren bij het ontwerpen van groene buitenruimten in stadswijken. We hebben de methode Opgroenen in de Wijk genoemd. Opgroenen staat voor een tijdelijke en experimentele groeizone, letterlijk en figuurlijk, waarin groene en sociale verbindingen in stadswijken kunnen opbloeien. Opgroenen in de Wijk is ontwikkeld en toegepast in stadswijken in vier Nederlandse gemeenten: Amsterdam (Buitenveldert), Leeuwarden (Zuiderburen), Tilburg (Stokhasselt) en Enschede (Schreurserve). Hier presenteren we voor het eerst de vruchten van methode, werkwijzen, praktische tools en instrumenten voor toekomstige gebruikers, van jonge en volwassen wijkbewoners tot wijkprofessionals in jongerenwerk en opbouwwerk tot groenontwerpers en gemeentefunctionarissen.

Hoofdstuk 1 (Opgroenen) introduceert uitdagingen, methode, omgevingskenmerken en effecten van het interactief ontwerpen van groene buitenruimten in stadswijken door en met jongeren. Hoofdstuk 2 (Visie) beschrijft de visie achter de methode en bevat aanwijzingen uit eerder onderzoek waarop de methode is gebaseerd. In hoofdstuk 3 (Methode) staat de basismethode voor Opgroenen in de Wijk beschreven; in hoofdstuk 4 (Actie) lees je hoe de methode in de praktijk wordt gebracht, geïllustreerd met praktijkvoorbeelden. Tot slot verzamelt hoofdstuk 5 (Waarde) succesfactoren voor het effectief toepassen van Opgroenen in de Wijk en enkele vuistregels voor de praktijk. We besluiten met enkele bijlagen.

Voor de actuele ontwikkelingen verwijzen we graag naar de website www.wijktalententeam.nl

VOORWOORD

Hoe zorgen jongeren samen met gemeente en lokale organisaties ervoor dat jongeren een eigen plek (of eigen plekken) hebben in de openbare ruimte?

In dit handboek 'Opgroenen in de Wijk, een interactieve methode voor groene wijkontwikkeling, door en met jongeren' maak je kennis met een methode voor actieve en vrijwillige inzet van jongeren bij het ontwerpen van groene buitenruimten in stadswijken. Opgroenen staat voor het benutten van de wijk als een groene en sociale groeizone. Het is geschreven voor jeugdprofessionals, vrijwilligers en beleidsmakers.

Opgroenen in de Wijk, een interactieve methode voor groene wijkontwikkeling, door en met jongeren is één van de publicaties van Stichting Alexander in een trilogie over praktische methoden voor integrale jongerenparticipatie in gemeenten. De twee andere delen in deze trilogie zijn Wijk Talententeam en de Toolkit Jeugdparticipatie. Bij deze trilogie horen twee websites — www.wijktalententeam.nl en www.toolkit-jeugdparticipatie.nl — met nog meer actuele praktijkvoorbeelden, instrumenten en tips voor het bevorderen van jongerenparticipatie in gemeenten.

Wij danken alle betrokkenen: de jongeren, de jongerenwerkers en ambtenaren van de gemeenten Amsterdam, Enschede, Leeuwarden en Tilburg voor hun inzet. Zonder hen waren we niet in staat geweest de methode Opgroenen in de wijk proefondervindelijk tot een succes te maken.

Mocht je meer informatie willen en/of deze methode in uw wijk willen introduceren, zie dan de projectwebsite: www.wijktalententeam.nl of neem contact met ons op.

Namens het projectteam van Stichting Alexander en Alterra Wageningen UR,
Tarik Pehlivan, Adimka Uzozie en Peter Veer

INTRODUCTIE

Hoe goed is het leven in een Nederlandse stadswijk? Is het er groen genoeg? Schieten we op met onze burens en andere bewoners in onze straat of wijk? Vaak nemen we aan dat jongeren in Nederlandse stadswijken niet of nauwelijks zijn te interesseren voor hun omgeving, laat staan voor het groen in hun leefomgeving. Maar is dat ook werkelijk zo? Is het gemeenschappelijke wijsheid dat in het algemeen geen relatie bestaat tussen jongeren en hun groene omgeving; of zijn er factoren die een wederkerige relatie juist wel mogelijk maken? Wat zou er met die relatie gebeuren wanneer we werken met de mogelijkheid dat jongeren eigenlijk al geïnteresseerd zijn in hun groene leefomgeving, maar dat niemand nog goed weet op welke manier die betrokkenheid zichtbaar gemaakt kan worden?

Deze vragen hebben geleid tot een reeks van experimenten om te ontdekken op welke wijze jongeren wel betrokken kunnen worden. Het heeft zin om dit soort vragen te stellen, en om te experimenteren met de aanwezigheid van jongeren in de openbare ruimte. Jongeren zijn immers te vinden op diverse plekken in de openbare ruimte, zoals parken, speelplaatsen, jeugdhonken en op pleinen; in de eigen woonwijk, maar ook regelmatig daarbuiten. Ze ontmoeten vrienden en klasgenoten op straat, spelen voetbal in parken of zijn in de weer op hun skateboards. Actief (aanwezig) zijn in de openbare ruimte is niet altijd vanzelfsprekend; medebewoners hebben soms andere wensen, ideeën of belangen bij dezelfde plekken. Hoe zorgen jongeren samen met gemeente en lokale organisaties ervoor dat jongeren een eigen plek (of eigen plekken) hebben in de openbare ruimte?

1. OPGROENEN

Visie, methode, actie en waarde: Uitdagingen, methode, omgevingskenmerken en effecten van het integreren van groene inrichting, participatie en vrijwillige inzet van jongeren, en van het organiseren van sociale verbindingen tussen groepen bewoners.

DRIEHOEK VAN UITDAGINGEN

In Opgroenen in de Wijk — interactief ontwerpen van groene buitenruimten in stadswijken — staat het creëren van herkenbare plekken voor jongeren en door jongeren in de publieke, groene ruimte centraal. Dat vraagt aandacht voor het optimaal benutten van openbare ruimte, de positie van jongeren in de buurt ('civil society') en het in contact zijn met de natuurlijke en sociale ecologie van stadswijken. Om deze uitdagingen actief aan te gaan moet tegelijkertijd aan drie doelen gewerkt worden:

1. Het verzamelen van kennis van en nieuwe inzichten in verbindingen tussen jongeren, groen in de wijk en vrijwillige inzet;
2. De ontwikkeling van werkmethoden en interactieve technieken die het mogelijk maken voor jongeren — op eigen initiatief en vanuit de eigen leefwereld — om actief en positief hun plek in te nemen in stedelijke groene ruimte en de lokale 'civil society';
3. Het uitnodigen en motiveren van jongeren in stadswijken om eigenaar te worden van natuur, groen en sociale relaties in hun wijk, als medevormgevers en als gebruikers.

Ecologie van stadswijken is meer dan bomen en planten in de wijk. Ze vormt zowel fysieke als sociale uitdagingen waar fysieke omgeving, wijkbewoners, professionals en overheid elkaar ontmoeten voor creatieve inrichting van de leefomgeving. In die ontmoeting is de belangrijkste uitdaging om participatie, groene inrichting en sociale dialoog te integreren. Opgroenen in de Wijk biedt mogelijkheden om dit te doen door jongeren letterlijk en figuurlijk in contact te brengen met de natuurlijke en sociale omgeving en tegelijkertijd de dialoog te stimuleren met de 'civil society': de gemeenschap van burgers die samen de wijk maken. Opgroenen is in de kern daarom een 'actief gesprek' met jongeren, en tussen jongeren en anderen: buurtbewoners, wijkraad, beheerders van de openbare ruimte, lokale politici en ontwerpers. Zo ontwikkelen jongeren allerlei sociale en communicatieve vaardigheden, en uiten zich met hun wensen en talenten. Het opzoeken van deze contacten draagt bij aan sociale cohesie in de buurt en creëert draagvlak onder buurtbewoners voor gedeelde belangen in de openbare ruimte.

OPGROENEN IN DE WIJK: EEN METHODE VOOR GROENE WIJKONTWIKKELING

De methode Opgroenen in de Wijk helpt een lokale gemeenschap zodanig bij de inrichting van de buitenruimte dat jongeren er een plek krijgen en elkaar (en andere wijkbewoners) op een positieve manier kunnen ontmoeten. Opgroenen biedt, los van de lokale kleuren en verschillen, een basismethodiek. In elke wijk kan deze basismethodiek op eigen wijze uitgewerkt worden. Wat is nu de methode Opgroenen in de Wijk? De methode kan in het kort omschreven worden als een stappenplan waarin met jongeren een ontwerp voor inrichting van de buitenruimte wordt gemaakt, en jongeren in overleg met gemeentefunctionarissen, wijkorganisaties en wijkbewoners steun krijgen voor het realiseren van hun plannen. De methode bestaat uit de volgende actieve elementen:

- 1. Effen het pad voor een open en interactief ontwerpproces.** Ga in gesprek met gemeentefunctionarissen, jongerenwerkers en vrijwilligers op zoek naar gedeelde visies, belangen en mogelijkheden om jongeren actief te betrekken bij de groene inrichting van een specifieke wijk.
- 2. Nodig jongeren uit om zich tijdelijk te verbinden aan een project om hun omgeving in te richten.** Onderzoek welke belangen jongeren in de wijk hebben bij de inrichting van hun omgeving. Zoek jongeren op die belang ervaren bij de manier waarop hun omgeving (beter) wordt ingericht, en die gemotiveerd zijn om mee te werken aan een ontwerp(plan) voor die omgeving. Laat het niet bij een eenmalige uitnodiging bij de start, blijf

investeren in de uitnodiging aan jongeren, ook aan degenen die al 'aan boord' lijken.

- 3. Boor de ideeëncreativiteit van jongeren en hun omgeving aan.** Bied jongeren een werkwijze en passende werkvormen aan waarmee zij hun creativiteit mogen en kunnen loslaten op de inrichting van hun wijk. Leg verbindingen tussen actieve jongeren en creatieve wijkbewoners om de ideeën van jongeren uit te werken.
- 4. Ondersteun jongeren bij het stellen van prioriteiten en het kiezen van het ontwerp van hun voorkeur voor de inrichting van de buitenruimte.**
- 5. Ondersteun jongeren bij het organiseren en ontmoeten van supporters voor hun ontwerp/plan.** Begeleid jongeren bij het presenteren van hun ontwerp/plan en bij het overleg met gemeentefunctionarissen, wijkorganisaties en wijkbewoners over (uitvoering van) hun plan.
- 6. Werk samen met anderen om het ontwerp gerealiseerd te krijgen.** Begeleid jongeren, gemeentefunctionarissen, wijkorganisaties en wijkbewoners bij het verbeteren van de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van het ontwerp. Begin bijtijds met het betrekken van samenwerkingspartners.

WANNEER KUN JE OPGROENEN IN DE WIJK?

Werken met Opgroenen in de Wijk begint al ver voordat je de keuze maakt om deze methode te gebruiken. Het begint met enthousiasme over de mogelijkheden die Opgroenen biedt voor beweging en vernieuwing in een wijk. Zie je het voor je dat je iets nieuws in de wijk begint; om met jongeren, volwassenen en professionals iets in de wijk te veranderen en daar tijd in te steken? In de praktijk is wel of niet kiezen voor Opgroenen een proces dat tijd en zorg nodig heeft. In de pilotwijken waar Opgroenen experimenteel is ontwikkeld, heeft dit een half jaar tot soms een jaar geduurd.

Uit ervaringen met dit keuzeprocess in Leeuwarden, Amsterdam, Tilburg en Enschede is duidelijk geworden wanneer het werken met Opgroenen kansen biedt voor successen:

- De wijk biedt ruimte en mogelijkheden aan jongeren om hierin een eigen plek in de publieke ruimte te bepalen.
- In de wijk bestaat de bereidheid om jongeren zelf creatieve ideeën te laten ontwikkelen voor de eigen plek in de (groene) buitenruimte.
- In de wijk is begeleiding van professionals en eventueel vrijwilligers beschikbaar om jongeren onderling en jongeren met andere wijkbewoners in gesprek te gaan over de inrichting van de wijk.
- In de wijk bestaat de bereidheid om inbreng van jongeren te horen en zichtbaar te maken bij gesprekken over de (her)inrichting van de buitenruimte.
- In de wijk wordt het belang ervaren en de behoefte gevoeld om een positieve band op te bouwen met de (groene) buitenruimte.
- In de wijk wordt het belang ervaren en de behoefte gevoeld om een positieve band op te bouwen tussen jongeren, wijkbewoners, wijkorganisaties en de lokale politiek.

DE BAKERMAT VAN OPGROENEN IN DE WIJK: EFFECTEN IN DE PRAKTIJK

Bij het inrichten van een wijk met Opgroenen moet rekening gehouden worden met kenmerken en bijzonderheden van de wijk en van wijkbewoners. Belangrijke indicaties voor al dan niet realistische verwachtingen van het werken met Opgroenen zijn te vinden in de visie van het lokale bestuur en het lokale jongerenwerk op het gebied van groen, de inrichting van openbare ruimte en (jongeren)participatie.

Voor pilots in Leeuwarden, Amsterdam, Tilburg en Enschede zijn allereerst meerdere gesprekken gevoerd met en tussen ambtenaren, jongerenwerkers, lokale organisaties en vrijwilligers. In kaders door het hele boek heen worden kenmerkende ervaringen, mijlpalen en effecten in de pilots van Opgroenen in de Wijk beschreven.

IN DE PRAKTIJK

Tilburg: Stokhasselt

De wijk Stokhasselt heeft een jaren 60 'stempel-opzet' met flats in het groen en rijtjeshuizen. Er wonen groepen mensen met een grote variatie aan culturele achtergronden. De sociaal-economische positie van de meeste bewoners is zwak. Daarnaast kunnen de jongeren in de wijk ondersteuning en aanmoediging gebruiken om een eigen plek in de openbare ruimte te vinden. Hier zijn in het verleden al goede ervaringen mee opgedaan, bijv. door meisjes te volgen tijdens hun weg naar school en met foto's vast te leggen waar de route verbeterd zou kunnen worden ten aanzien van hun veiligheid(sgevoel). Daarnaast is er een actieve vrouwengroep (4women) en een buurtvadergroep, waarin veel moeders en vaders van deze meiden zitten. In beleidstukken van de gemeente Tilburg wordt voor Stokhasselt de volgende missie geformuleerd: "(...) dat in 2020 de jeugd met meer overtuiging en zelfvertrouwen in het leven staat dan de jeugd van vandaag."

OOG VOOR ELKAAR

Opgroenen in de wijk leidt letterlijk tot meer zicht op elkaar in een wijk; jongeren, volwassenen, wijk-professionals beginnen elkaar meer en meer te zien. Figuurlijk gaan wijkbewoners elkaar ook steeds meer zien, en begrijpen meer van elkaars leefwereld. Vooral de leefwereld van jongeren komt in de wijk voor anderen in zicht. Een ander effect van Opgroenen is dat mensen die meedoen aan activiteiten van

Opgroenen, een andere of nieuwe kijk — hoe klein die verandering ook is — op de fysieke en groene omgeving ontwikkelen.

IN DE PRAKTIJK

Amsterdam: Buitenveldert

Buitenveldert (in Stadsdeel Zuid in Amsterdam) is een goed onderhouden en groene wijk met goed openbaar vervoer waarin wonen, werken en ontspannen van elkaar gescheiden zijn. Bewoners hebben over het algemeen een sterke sociaal-economische positie, met veelal een Aziatische, joodse of westerse achtergrond. De flats en huizenblokken zijn omgeven door groen, met veel bedrijvigheid aan de randen van de wijk (kantoren, hotels). In de wijk zijn een groot aantal sportvelden, verschillende stadsparken (Amstelpark, Gijsbrecht van Aemstelpark, het Amsterdamse Bos). Het stadsdeel staat open voor initiatieven voor en door jongeren, en wil inspelen op de komende veranderingen in de bevolkings-samenstelling. Er loopt een aantal initiatieven, waaronder het inrichten van een stuk groen als speelplek voor kinderen en jongeren en het aanleggen van schooltuinen aan de zuidelijke rand bij het water. Er lijkt nog weinig zicht te zijn op de behoefte van jongeren als het gaat om openbare ruimte en groen.

GROEI NAAR VRIJWILLIGE INZET

Inzet van jongeren en volwassenen in de wijk is iets dat groeit tijdens het werken met Opgroenen in de Wijk. Stap voor stap, actie voor actie, en gesprek voor gesprek neemt motivatie en enthousiasme van jongeren en professionals toe. Soms lijkt de inzet opeens stil te staan of is er weinig beweging, om vervolgens weer verder te groeien. De betrokkenheid van projectcoaches, het enthousiasme van jongeren, de steun vanuit de gemeente en vaak ook vanuit de buurtbewoners zijn enkele van de doorslaggevende elementen voor dit soort effecten. En onderschat ook de sociale waarde van (kleine) acties en ontmoetingen niet, of zoals jongeren het typeren: “Het is een leuk en gezellig project”.

IN DE PRAKTIJK

Leeuwarden: Zuiderburen

De wijk Zuiderburen in Leeuwarden is een vrij nieuwe en jonge wijk waar met name jonge mensen/jonge gezinnen gevestigd zijn, maar ook gezinnen met wat oudere kinderen (pubers). In Zuiderburen is een grote groenstrook te vinden waarin diverse mogelijkheden ten aanzien van spelen of andere vormen van vrijetijdsbesteding gerealiseerd zouden kunnen worden. Met name voor de jongere kinderen is een wijkpanel enthousiast aan de slag om dit in de wijk te realiseren. Naast kinderen is er ook interesse voor de wat oudere jeugd (12+), aangezien deze groep de komende jaren steeds groter zal worden in de wijk.

Opgroenen in de Wijk zet mensen, ideeën en de omgeving in beweging. Dat gaat verder dan het formele einde van een ontwerptraject. De kenmerkende ideeën en principes achter Opgroenen in de Wijk waarmee deelnemers ervaring opdoen blijven vaak invloed uitoefenen op hun houding in relatie tot de wijk en mensen in de wijk: vertrouwen geven en vragen, denken in mogelijkheden, bereidheid om nieuwe ideeën en werkwijzen te proberen, blijven zoeken naar samenwerking met niet meteen voor de hand liggende partners.

OOG VOOR DE GROENE OMGEVING

Opgroenen start in de regel met de vaststelling dat de groene buitenruimte voor veel jongeren een decor vormt, maar nauwelijks een plek is die zij zich eigen maken of waar ze zich verantwoordelijk voor voelen. Verandert het werken met Opgroenen iets aan de relatie tussen jongeren en de groene buitenruimte in hun wijk? De wijze waarop jongeren in het leven staan en hoe zij individueel denken over en kijken naar thema's in hun (wijk)leven hebben grote invloed op hun relatie met de groene buitenruimte. Een andere factor met grote impact op de relatie met de buitenruimte, is de cultuur in de wijk en de waarde die binnen die wijkcultuur wordt gegeven aan de groene buitenruimte. Wanneer je opgroeit met veel aandacht voor wat in de wijk al ingevuld is (bebouwing, sociale ruimten) is het moeilijk om letterlijk 'ruimte' te zien. Ook de begeleiders en coaches van Opgroenen zijn in zekere zin cultuurdragers: hun perspectief heeft invloed op de houding van jongeren in relatie tot hun buitenruimte: waar de één uitermate positief is ziet de ander weinig tot geen veranderingen in de relatie met groen en de buitenruimte.

IN DE PRAKTIJK

Enschede: Schreurserve

De buurt Schreurserve ligt in de wijk Ribbelt-Stokhorst in Enschede, en kent een grote diversiteit aan bewoners, afkomstig uit West-, Oost- en Zuid-Europa, Turkije, Marokko, Indonesie, Suriname en de Antillen. Van de bewoners is 19% tussen de 0 en 17 jaar. Opvallend is het relatief hoge aantal eenoudergezinnen met kinderen in deze buurt, het relatief lage inkomen van huishoudens (veel bijstand en werkloosheid), en het meer dan gemiddelde beroep op schuldhulpverlening. In Schreurserve is het bovendien sprake van relatief hoog schoolverzuim en -uitval. De gemeente zet zich samen met sportverenigingen en de sportconsulent sterk in op wijk sportvoorzieningen in stadsdeel Oost, waaronder de wijk sportvoorziening aan de Schreursweg in Schreurserve. Activiteiten gericht op gezond leven en sport/beweging hebben in combinatie met participatie en het gezamenlijk met bewoners opzetten van activiteiten prioriteit.

Enschede: Boulderwand

2. VISIE

Ontwerp en uitvoering van vrijwillige inzet: aanwijzingen uit onderzoek voor participatie en vrijwillige inzet bij groene inrichting van stadswijken, en de praktische opbouw van een participatieproces gericht op inrichting van de buitenruimte.

DE KLOOF EN EEN BRUG TUSSEN JEUGD EN DE WERELD

Er bestaan telkens terugkerende en niet zelden vastgeroeste beelden over interacties tussen jeugd en haar sociale en fysieke (groene) omgeving. Onderzoek naar participatie van jeugdigen, hun interacties met hun omgeving en de relatie tussen jeugdigen en groen/natuur wijst regelmatig op het bestaan van een kloof. De aandacht voor jeugdigen in hun relatie tot hun sociale omgeving en natuur is daarom niet nieuw. Wel lijkt deze aandacht toe te nemen, met name ingefluisterd door zorgen in de samenleving over de kloof. Daar is ook veel onderzoek naar verricht. In toenemende mate is het onderzoek naar participatie, sociale relaties en relatie met natuur onder jeugdigen gericht op het vinden van manieren om De Kloof te dichten. Om Opgroenen in de Wijk in praktijk te brengen biedt eerder onderzoek daarom de nodig 'brainfood' en bruikbare aanwijzingen voor de mogelijke (positieve) invloeden van participatie en van 'groen' op fysieke, mentale en sociale gezondheid van jeugd in stadswijken. Bij Opgroenen is het zinvol om met aanwijzingen voor participatie en groenbeleving onder jongeren te werken en deze

aanwijzingen te verbinden met kennis over mentale ontwikkeling van adolescenten.

MENTALE ONTWIKKELING EN LEVENSTIJL VAN ADOLESCENTEN

Opgroenen richt zich nadrukkelijk op participatie en inzet van adolescenten. Adolescentie is een periode waarin het individu bezig is de eigen identiteit te onderzoeken en vorm te geven, in directe relatie tot anderen. Kenmerkend voor deze ontwikkelingsfase in het leven van jongeren is hun zoektocht naar zingeving, in een poging de wereld te begrijpen en daarin een betekenisvolle plek te vinden. Adolescenten hebben een sterke sociale oriëntatie –met name op leeftijdsgenoten– terwijl ze tegelijkertijd veel behoefte hebben aan autonomie en de vrijheid om zelf keuzen te maken. In de creatieve spanning tussen het verlangen naar een groep om bij te horen en het verlangen naar autonomie wantrouwen adolescenten opgelegde autoriteit en dogmatisme. De behoefte om standpunten in te nemen is heel sterk en ze voelen een drive om hun standpunten zelfs luid te verkondigen. Dit is een spannende behoefte, want tegelijkertijd is er de angst af te wijken van de sociale norm en afgewezen te worden. Kwesties rondom imago zijn dan ook van groot belang, juist omdat ze steeds gevoeliger worden voor wat er in hun kleine en grote buitenwereld gaande is. Adolescenten worden zich ook bewust van tijd- en ruimtedimensies voorbij hun directe ervaring (ecosystemen, landschappen, evolutionaire processen) en ontwikkelen een complex begrip van ethische verantwoordelijkheden voor

de natuur, het vermogen van andere wezens om te lijden en inzicht in de complexe samenhang tussen mens en natuur.

JEUGDIGEN EN HUN RELATIE MET GROEN

Jeugdigen waarderen natuur en groen meer dan in de publieke beeldvorming wordt aangenomen, ook al is dit minder dan 20 jaar geleden. Veel jongeren van 8 tot 18 jaar maken zich zorgen over het verdwijnen van natuur in hun directe omgeving. In hoeverre de relatie met groen onder jeugdigen werkelijk wordt beïnvloed door de hoeveelheid groen in de omgeving waarin ze opgroeien, is echter onzeker. Waar meer over bekend is, zijn associaties die jongeren hebben bij natuur: 'groene natuur' zoals bos, oerwoud, weiland, hei en parken, en – in iets mindere mate – dieren, zowel dieren uit de eigen leefomgeving als 'exotische dieren'. Natuur is er volgens veel jongeren om in te spelen, te sporten en om in af te spreken met vrienden. Het beeld dat de meeste jongeren hooguit één keer per jaar 'in de natuur' komt, klopt niet volgens het eigen begrip van jongeren over wat 'natuuractiviteiten' zijn: wandelen in het bos, wandelen in het park, een fietstocht maken in de omgeving, hutten bouwen, dagje naar het strand gaan, eigen tuintje verzorgen, scouting/verkennerij, ouders meehelpen in de tuin, bezoek aan dierentuin of kinderboerderij. De voorkeur gaat vaak uit naar 'gemaakt natuur' en recreatief gebruikslandschap boven natuurlijk en agrarisch landschap. De Hollandse oernatuur is in hun ogen saai. Ze waarderen een stadspark dan ook meer dan verruigde veenweidegebieden. Het zijn met name 14–15 jarigen die nog de voorkeur geven aan wilde natuur boven parkachtig gebied.

In tegenstelling tot de kindertijd is in de adolescentie met name onalledaagse en uitdagende natuur van belang. De wilde, natuurlijke omgeving biedt een ideale setting om kwesties rondom identiteit, autonomie en relatie, macht en kracht, natuur en samenleving, betekenis en zin te exploreren. In directe interactie met de natuur, niet langer opgejaagd door de hoge eisen van de samenleving, is er ruimte op te gaan in 'sensationele' gewaarwordingen, zichzelf anders te ervaren en een nieuwe intimiteit met de natuur te ontdekken. Jongeren met uitdagende ervaringen in spectaculaire wildernisgebieden zien dit in meerderheid als één van de belangrijkste ervaringen van hun leven, met verstrekkende invloed op hun ontwikkeling. De voordelen van zo'n ervaring lopen uiteen van toegenomen zelfvertrouwen, autonomie en initiatief, inter-persoonlijke vaardigheden en het vermogen met uitdagingen om te gaan, tot meer respect en waardering voor natuur, toegenomen participatie buitenshuis en support voor natuur- en milieuorganisaties. Tieners betrekken bij relevante lokale natuurproblemen en milieuprojecten geeft de uitdaging waar ze naar verlangen, en stelt ze in staat hun competentie te testen en vergroten.

JEUGDIGEN EN PARTICIPATIE IN HUN SOCIALE OMGEVING

In veel Nederlandse wijken is sprake van een verhar- ding van het sociale klimaat op straat, en dat leidt tot verminderd zelfoplossend vermogen van wijkbewo- ners, ook tussen jonge en volwassen wijkbewoners. Er is daarom veel zorg om en aandacht voor soci- ale cohesie. Sociale cohesie is in hoge mate gerela- teerd aan sociale veiligheid. Onderling vertrouwen en (informele) sociale controle lijken doorslaggevende

factoren voor het versterken van sociale verbindingen. Sociale veiligheid blijkt echter afhankelijker van individuele kenmerken en onderlinge interacties tussen individuele wijkbewoners, dan van gemeenschappelijke kenmerken van de wijk. Voor bestaande en gewenste wijkparticipatie van jongeren zijn ook deze inzichten in het doorslaggevend belang van individuele interacties relevant.

Participatie is in beleid en praktijk nog vaak een containerbegrip, ook waar het kinderen, jongeren en jongvolwassenen betreft. Bekende vormen van participatie zijn het deelnemen aan activiteiten, maatschappelijke participatie en politieke participatie. Jeugdparticipatie is inmiddels geen doel op zich meer, maar een middel om de betrokkenheid van jeugdigen te vergroten en de sociale veiligheid te versterken. Participatie begint met een oprechte ontmoeting en dialoog, waarbij sprake is van wederzijds respect, gelijkwaardigheid en interesse. In een omgeving waar de sociale veiligheid min of meer in het geding lijkt, heeft het ontwikkelen en praktiseren van jeugdparticipatie daarom een samenhangende visie en een hanteerbaar werkmodel, waarmee jongeren serieus genomen worden en de mogelijkheden krijgen om verantwoordelijkheden op te bouwen. Dat versterkt jongeren op hun zoektocht naar hun plek in de wijk die nu al in hun vrije tijd rolmodellen zijn en zich inzetten voor het leefbaarder, kindvriendelijker, veiliger en socialer maken van de publieke ruimte. Een houvast voor het ontwikkelen van integrale jeugdparticipatie waarin inspraak ("Ik kan mijn mening geven"), invloed ("mijn mening/idee wordt gebruikt") en initiatief ("ik organiseer dingen die er voor mij toe doen") samen kunnen komen, wordt geboden door

de Alexander Bridge of Participation®:

- **Naturalness.** Kinderen, jongeren en volwassenen participeren per definitie in een samenleving.
 - **Initiative.** Participatie begint met initiatief van kinderen, jongeren en volwassenen.
 - **Growth.** Participatie zorgt voor groei van kinderen, jongeren, volwassenen en de samenleving als geheel.
 - **Culture.** Participatie vereist een participatiecultuur, *tools with attitude* en een formele inbedding.
- Dit zijn vier gelijkwaardige pijlers die samen de dragers van een brug vormen. Ze dragen bij aan de ruimte voor kinderen, jongeren en volwassenen de brug te bouwen, tot elkaar en in dialoog te komen en op een duurzame wijze gezamenlijk initiatieven te ontplooiën in de wijk. De eerste drie genoemde pijlers vormen de visionaire fundamenteën (de uitgangspunten van beleid en uitvoering). Achter de vierde pijler gaan de handelingsperspectieven van de bestuurder, professional of vrijwilliger schuil (evenals de voorwaarden waaronder zij hun visie op jeugdparticipatie in de praktijk brengen).

VISUALISEREN VAN PARTICIPATIE EN VRIJWILLIGE INZET IN DE BUITENRUIMTE

De participatiemethode en organisatie is in Opgroeien opgezet om jongeren letterlijk en figuurlijk in contact te brengen met de natuurlijke en sociale omgeving. De dialoog met de sociale omgeving vindt tegelijkertijd plaats. Dat moet op een zo spontaan en natuurlijk mogelijke manier gebeuren, maar niet zomaar en toevallig. Het stimuleren van het contact en de dialoog tussen jongeren en hun natuurlijke en sociale leefomgeving is vooral het in praktijk brengen van een aantal zeer kansrijke werkprincipes

voor optimale interactie. Dit zijn de achterliggende ideeën, uitgangspunten en doelen voor het maken van contact en het onderhouden van communicatie met omgeving en mensen. Wat je wilt is dat jongeren, volwassenen en professionals zich letterlijk kunnen voorstellen dat zij gezamenlijk iets kunnen ondernemen om de omgeving en hun onderlinge relaties naar hun wensen in te richten. Door met elkaar te verhelderen wat de positie en doelen van betrokken doelgroepen zijn, en deze passend te maken voor die doelgroepen wordt hun interactie ook spontaner en natuurlijker.

UITGANGSPUNTEN VOOR OPGROENEN

- Bied jongeren in de wijk zelf een centrale rol aan bij het ontwikkelen, plannen en uitvoeren van activiteiten in de wijk.
- Moedig jongeren in de wijk aan gesprekken aan te gaan met hun bekende en minder bekende sociale omgeving; en ondersteun en begeleid ze zo nodig om dit te doen. Die sociale omgeving kan bestaan uit buurtbewoners (waaronder georganiseerde buurtbewoners in een wijkpanel of wijkraad), organisaties, bedrijven en andere relevante stakeholders die direct of indirect een bijdrage kunnen leveren aan de totstandkoming van het plan van jongeren.
- Zoek samen met jongeren, waar mogelijk, naar andere projecten, initiatieven en organisaties die werken aan vergelijkbare of aanvullende doelen. Leg verbindingen om het project van jongeren en die van andere in de wijk wederzijds te versterken.
- Nodig (creatieve) professionals van wijkorganisaties en gemeente uit om jongeren te begeleiden bij het uitvoeren van hun project. Zij zijn het

aanspreekpunt voor de deelnemende jongeren (en eventueel volwassenen).

- Schakel als extra ondersteuning een projectcoach in die het participatieproces kan ondersteunen, zolang deze behoefte bij jongeren en begeleiders bestaat.

DOELEN VOOR OPGROENEN

- Je wilt inzicht krijgen in de belangen en leefwereld – tevens het bredere fysieke ‘leefgebied’ waarbinnen ze zich bewegen – van jongeren in de leeftijd van 12–23 jaar in de wijk.
- Je wilt jongeren enthousiasmeren voor het zelf realiseren van een ‘groene’ plek die voldoet aan hun behoeften in samenwerking met diverse partijen in de wijk.
- Je wilt actieve uitwisseling realiseren tussen jongeren, wijkbewoners en (creatieve) professionals in de wijk, zodat de sociale cohesie en de sociale integratie toeneemt, en tijdig wordt ingespeeld op actuele ontwikkelingen onder opgroeiende jeugd in de wijk.
- Je wilt samen met jongeren sociale en fysieke aspecten in de wijk duurzaam versterken met werkwijzen die passen en aanslaan in de wijk.

DOELGROEPEN VOOR OPGROENEN

- De binnenkring: Jongeren 12-23 jaar in de wijk.
- De ondersteuningskring: vrijwillige en professionele begeleiders, en andere belanghebbende organisaties en/of verenigingen in de wijk.
- De bondgenotenkring: beleidsmedewerkers, bestuurders en onderzoekers m.b.t. openbare ruimte, natuur en jongerenwerk.

GEWENSTE RESULTATEN VAN OPGROENEN

- Jongeren in de wijk hebben een volledig zicht op hun rol in de fysieke en sociale publieke ruimte in hun leefomgeving; ze weten ook hoe zij hun gewenste rol concreet kunnen inzetten bij de fysieke inrichting van die leefomgeving en in het informele en formele overleg in hun wijk.
- Jongeren in de wijk hebben een activiteit ontwikkeld, opgezet en uitgevoerd die leidt tot een 'groene plek' voor jongeren in de pilotwijk.
- Betrokken stakeholders hebben vollediger inzicht in de wensen en behoeften van jongeren in de openbare ruimte van hun wijk; ze weten ook hoe ze deze kennis kunnen gebruiken om in interactie met jongeren naar tastbare activiteiten en resultaten toe te werken.
- Lokale professionals, creatieve wijkbewoners en vrijwilligers weten hoe ze op een praktische manier met jongeren kunnen werken en participatieve methoden en werkvormen kunnen gebruiken.

3. METHODE

Activering, participatie en vrijwillige inzet van stakeholders: opeenvolgende fasen van de methode Opgroenen in de Wijk

ONTWERPEN VAN PARTICIPATIE EN VRIJWILLIGE INZET IN DE BUITENRUIMTE

Opgroenen in de Wijk biedt een open participatiemodel – een basismethode – dat richting geeft aan de stappen en de manier waarop jongeren en hun omgeving betrokken worden bij het ontwerpen en inrichten van de (groene) buitenruimte. Het participatiemodel is bedoeld als een basisontwerp voor het ontdekken en verder uitwerken van een wijkeigen participatieproces. Dit basisontwerp helpt je op weg, met een beeld en een aanname van hoe participatie van en interactie met jongeren en anderen in hun omgeving ongeveer gaat verlopen. De concrete details van het wijkeigen participatieproces worden stap voor stap, tijdens het werken met jongeren en anderen, verder vorm gegeven. Bepalend voor de precieze invulling en uitwerking van het lokale participatieproces zijn de motivaties, capaciteiten en wensen van betrokken jongeren, andere wijkbewoners en betrokken professionals. In dit hoofdstuk beschrijven we het basisontwerp. Tevens beschrijven we welke varianten mogelijk zijn op het basisontwerp. Deze varianten zijn ontwikkeld in de vier pilots waar de methode is gebruikt. Elke wijk waar met dit model wordt gewerkt, staat voor de opwindende uitdaging zijn eigen variant te ontdekken. De varianten hier kunnen daarbij mogelijk inspiratie en herkenning bieden.

FASE 0. VOORBEREIDEN: INKLAREN EN WERVEN

- Kennismaken en afstemmen van het initiatief voor tussen initiatiefnemer (gemeente, welzijnsorganisatie, bewonersgroep, wijkvereniging) en ondersteunende professionals in de wijk.
- Voorbereiden van de werving en samenstelling van het Opgroenen-Team (jongeren en eventueel volwassenen/vrijwilligers in de wijk).
- Gezamenlijk projectidee verder uitwerken (initiatiefnemer, gemeente, (creatieve) professionals, project/participatiecoach)
- Vastleggen van rollen, taken, en verantwoordelijkheden van actieve partners en hun verwachtingen.

Uitkomst van fase 0: overzicht van betrokken stakeholders (projectteam) en het vastleggen van een samenwerkingsovereenkomst met de uitvoerende (lokale) organisatie.

FASE 1. KENNISMAKEN MET ACTIEVE JONGEREN EN START: ORIËNTEREN

- Kennismaken met jongeren in de wijk (wie zijn het, wat voor achtergrond hebben ze, wat zijn hun belangen, ze prikkelen om mee te doen aan het project). Informeer hen over de doelstellingen van en partners in het project.

Uitkomst van fase 1: groepsvorming en bekendheid met de betrokken organisaties en personen.

FASE 2. PARTICIPATIEVE PLANVORMING: ONTWERPEN EN SELECTEREN

- Jongeren in de wijk brengen hun leefwereld in kaart, waaronder hun 'leefgebied', belangen, prioriteiten en ervaring met groen.
- Jongeren in de wijk brainstormen over wat ze willen versterken in de wijk of juist missen.
- Jongeren in de wijk maken een verbeterplan op basis van hun eigen onderzoekje. Hierin komen onder andere de plaats van uitvoering, de aanpak, de benodigde middelen/mensen en de promotie aan bod (ondernemende vaardigheden).

Uitkomst van fase 2: Jongeren in de wijk hebben zicht op wat zij willen verbeteren of versterken in de wijk en hebben een concreet plan van aanpak of ontwerp uitgewerkt.

FASE 3. PRODUCTEN EN EFFECTEN: HET JONGERENONTWERP IN DE WIJKARENA

- Samen met de betrokken jongeren wordt toegewerkt naar een eindevenement of presentatie ter afsluiting van hun project.
- Jongeren in de wijk voeren hun plan uit in samenwerking met relevante partners die zij in hun plan hebben benoemd. Zij krijgen bij de uitvoering hulp, steun en begeleiding van hun samenwerkingspartners in de wijk (professionals, creatieve buurtbewoner en vrijwilligers).
- Tijdens de uitvoering wordt regelmatig teruggekoppeld over het verloop naar andere projectpartners en stakeholders. Er vindt gedurende de uitvoering structurele terugkoppeling plaats naar het project-

team dat zorgt voor monitoring: processturing, kwaliteitsbewaking en inbedding in de wijk.

- Alle stakeholders stellen samen vast hoe het project is verlopen, welke lessen er geleerd zijn en welke vervolgstappen er gezet kunnen/moeten worden. De werkmethoden worden kritisch geëvalueerd, en de uitkomsten worden op een toegankelijke en ludieke manier gepresenteerd met de betrokken jongeren.

4. ACTIE

RESULTATEN EN EFFECTEN VAN OPGROENEN IN DE WIJK

Wat zichtbaar is van Opgroenen in de praktijk is een serie activiteiten, en een aantal instrumenten om de creativiteit van jongeren te prikkelen en te stimuleren. (De belangrijkste instrumenten en werkvormen staan in de bijlagen). Het is alleen de actie – het daadwerkelijk werken met deze methode en instrumenten – die inzicht geeft in wat er nodig is voor het werken met creativiteit in een willekeurige groep jongeren.

Hieronder staat een beschrijving van wat actie in de verschillende fasen van Opgroenen in de Wijk inhoudt en oplevert. Die kunnen we kort samenvatten als:

- Benader jongeren via kanalen waar ze zich bevin-den (ook via social media: hyves/facebook) en wat aansluit bij hun belevingswereld (flyers). Stel ook een vaste groep jongeren samen die enthousiast is en op eigen wijze een sneeuwbal effect veroorzaakt door andere jongeren te enthousiasmeren voor het project.
- Zoek bewust aandacht van oude en nieuwe media op: lokale krant, You Tube, flyers. Dit vergroot de bekendheid op wijk- en stadsniveau (en daarmee de lokale politiek) op een positieve wijze.
- De jongerenwerker toont een open en betrokken houding. Hij/zij spreekt jongeren aan op hun gevoel en laat waardering zien naar jongeren: wanneer jongeren zich trots voelen, dan doe je het goed.

- Zet methoden en werkvormen in om jongeren een structuur van werken te bieden, en te stimuleren *open minded* te denken. Blijf jongeren op deze manier de kans bieden om hun mening te geven; ze voelen zich hierdoor serieus genomen, en de wensen en behoeften van jongeren komen daarmee boven tafel.
- Zet gezamenlijk activiteiten voort, ook buiten de context van 'het project', zodat de onderlinge contacten en verbinding versterkt worden. Een voorbeeld hiervan zijn de wekelijkse maaltijden die de groep jongeren heeft.
- Breng de plannen en ontwerpen van jongeren tot uitvoering, dat is de beste garantie voor blijvende vrijwillige inzet.

FASE 0. VOORBEREIDEN: INKLAREN EN WERVEN

Opgroenen is een gemeenschapsproject. Dat betekent dat een diversiteit aan potentiële samenwerkingspartners aangesproken moet worden. De eerste zichtbare stappen in de wijk naar Opgroenen bestaat uit het 'inklaren' van het potentiële netwerk van aanjagers, uitvoerders en supporters. De initiatiefnemer voor Opgroenen en de projectcoach ontmoeten in deze fase alle partners die een rol kunnen en/of zullen gaan spelen bij de uitvoering van de pilot: gemeentefunctionarissen, jongerenwerkers, opbouwwerkers, wijkorganisaties (wijkpanels, wijkverenigingen, sportverenigingen). Deze fase is van belang om de beelden en verwachtingen over Opgroenen en over de rolverdeling tussen deze pro-

jectpartners te verhelderen en te stroomlijnen. Feitelijk is dit een serie van ontmoetingen, na het formele initiatief tot Opgroenen, om draagvlak te organiseren onder verschillende groepen belanghebbenden in de wijk voor de feitelijke uitvoering.

Dit gaat allemaal vooraf aan de activering van jongeren. In deze fase wordt ook het uitvoeringsplan ontworpen en vastgesteld, eerst met de initiatiefnemers en vervolgens met de lokale begeleiders (jongerenwerkers). Deze fase kan lang duren: een aantal

AAN DE SLAG

Krachtenveldanalyse

Op elk moment van Opgroenen is het van belang of een groep/speler in de wijk meebeweegt met de doelen en belangen van Opgroenen of een tegenkracht vormt. Met een krachtenveldanalyse krijg je inzicht in belang en kracht van individuele spelers binnen een netwerk evenals de dynamiek in een netwerk. Je kunt dan achterliggende belangen van verschillende 'spelers' in de wijk (jongeren, volwassenen, verenigingen) doorgronden en zicht krijgen op hun invloed in de wijk en de wijze waarop daarvan gebruik gemaakt kan worden. Een krachtenveldanalyse is zeker in het begin van Opgroenen belangrijk, maar eigenlijk is zicht op het krachtenveld in alle fasen behulpzaam, omdat het krachtenveld

dynamisch is. Zet bij het maken van een krachtenveldanalyse de volgende stappen:

1. Inventariseer de relevante spelers, prioriteer eventueel.
2. Schat per speler/partij de positie in. Hoeveel invloed denk je dat iedere speler op het project heeft en hoe liggen de belangen?
3. Schat per speler/partij de opstelling in. Wat verwacht je dat hun houding tegenover het project zal zijn. Bepaal wat (a) de mate van overeenstemming over de inhoud zal zijn, en (b) de mate van vertrouwen in de relatie zal zijn.
4. Bedenk met deze informatie hoe je de verschillende spelers gaat benaderen.

	Weinig overeenstemming m.b.t. inhoud	Geen standpunt m.b.t. inhoud	Veel overeenstemming m.b.t. inhoud
Weinig vertrouwen in relatie	vijanden	opportunisten	coalitiepartners
Veel vertrouwen in relatie	opponenten	twijfelaars	bondgenoten

bron: www.gertjanschop.com/modellen/krachtenveldanalyse.html

maanden tot zelfs een jaar. Het is een proces van zoeken naar de juiste partners, het krijgen van vertrouwen in doelen en aanpak, maar ook een kwestie van financiering van begeleidingsuren. Aangezien de lokale begeleiding inzet van mensen en uren vraagt is het niet uitzonderlijk dat lokale budgetten herverdeeld en plannen aangepast moeten worden om ruimte te maken voor de begeleiding van Opgroenen.

WERVEN VAN JONGEREN

Al tijdens het inklaren moet worden nagedacht over de groep(en) jongeren die centraal komen te staan in Opgroenen. Met gesprekspartners in de wijk wordt dan al in kaart gebracht wie die jongeren zijn, waar

ze zitten en hoe ze betrokken kunnen worden. In de ene wijk kom je dan al snel uit bij groepen jongeren die al bekend zijn bij jongerenwerk en vrijwilligers in de wijk; in de andere wijk zoek je liever naar een nieuwe groep, om een frisse start te maken of omdat Opgroenen de gelegenheid geeft om nieuwe groepen jongeren te bereiken. Soms zoek je naar groepen jongeren (en kinderen) die niet altijd voor de hand liggen: kinderen in de naschoolse opvang of jongeren die op zoek zijn naar een leuke maatschappelijke stage. Enthousiasme, een gezonde dosis fanatisme en een ontspannen werksfeer zijn ingrediënten die nodig zijn om het project te laten slagen. “Het is een rollende sneeuwbal”: Jongeren enthousiasmeren andere jongeren die op hun beurt ook weer nieuwe jongeren meenemen.

AAN DE SLAG

Draaiboek

Om ervoor te zorgen dat de uitvoering van Opgroenen in je wijk goed loopt, maak je een draaiboek. Een draaiboek dwingt je om de uitvoering zoals je die bedacht hebt stap tot stap te beschrijven, en zo nodig al gaande aan te passen. Het is belangrijk om alleen de informatie erin te zetten die nodig is. Het moet overzichtelijk zijn en iedereen moet kunnen begrijpen wat er staat. Tijdens de uitvoering is een draaiboek een belangrijk hulpmiddel voor begeleiders, actieve jongeren en hun supporters. Een draaiboek bestaat uit een planning van hoofdonderdelen, een algemeen deel (namen en contactgegevens van iedereen die bij de uitvoering is betrokken), de actiestappen (wie, wat, waar en wanneer), en bijlagen met extra informatie en afspraken.

SUPPORTERS OP VOOR- EN ACHTERGROND

Het vinden en voortzetten van draagvlak voor Opgroenen is een continu proces, en jongerenwerkers zijn in het algemeen hiervoor de kwartiermakers. Zij zijn de spreekwoordelijke spin in het web, die zorgen voor informatie, communicatie en motivatie. Zij onderhouden de contacten met alle betrokkenen op de voor- en achtergrond, omdat zij in veel gevallen de kortste lijnen hebben: met de lokale overheid, wijkorganisaties en jongeren. Opgroenen draait wel op de energie en de motivatie van de jongeren en hun begeleider(s), maar niet exclusief. Supporters in alle soorten en maten zijn nodig.

- Een stille maar belangrijke supporter is de projectcoach; dat kan een andere (ervaren) jongerenwerker, manager jongerenwerk, (manager) opbouwwerker, ambtenaar of een deskundige van buiten de wijk zijn. De projectcoach is vooral een

sparringpartner voor de begeleider of het begeleidingsteam van Opgroenen, en biedt praktische kennis en deskundigheid op het gebied van (jongeren)participatie. Een projectcoach reikt tijdens Opgroenen werkwijzen en werkvormen aan om jongeren te stimuleren mee te doen, de creativiteit van jongeren aan te boren en om te werken met de impact van groen in de buitenruimte.

- Wijkverenigingen en actieve wijkbewoners zijn belangrijke supporters op de voorgrond. Zij zijn vanaf het begin betrokken, moedigen jongeren aan en vertolken de stem en belangen van volwassen wijkbewoners, zodat jongeren zich hier ook bewust van blijven. Bovendien biedt Opgroenen de kans om ook ouders van de actieve jongeren in contact met elkaar te brengen en een ondersteunende rol te geven tijdens de activiteiten van de jongerengroep.
- Verschillende functionarissen van de gemeenten (jeugd, ruimtelijke ordening, wijkmanagement) zijn goede sparringpartners om ideeën en suggesties van jongeren te laten landen, zodat plannen tot uitvoering leiden. Hoewel de relatie tussen ambtenaren en de actieve jongeren vaak langer tijd nodig heeft om te groeien – naarmate de ideeën en plannen van jongeren concreter worden – moet de relatie met de lokale overheid vanaf de start aandacht krijgen. Het helpt dan om vanaf de start ook de verwachtingen van de rol en inzet van het lokale bestuur nadrukkelijk te benoemen.
- Het onderwijs kan ook een interessante samenwerkingspartner zijn. In de praktijk blijkt het mogelijk om met Opgroenen ook invulling te geven aan maatschappelijke stages.

Tot slot bruist het in veel wijken van allerlei initiatieven en projecten, gericht op participatie van specifieke jongerengroepen: meidenprojecten, integratieprojecten, buitenschoolse en naschoolse activiteiten, sportprojecten in samenwerking met sportverenigingen. Opgroenen biedt de mogelijkheid om verschillende van dergelijke initiatieven en hun doelgroepen samen te laten werken.

FASE 1. KENNISMAKEN MET ACTIEVE JONGEREN EN START: ORIËNTEREN

De manier waarop jongeren in Opgroenen worden betrokken bij hun leefomgeving is vernieuwend. Het gebeurt regelmatig dat volwassenen en professionals strikte grenzen en randvoorwaarden hanteren voor participatie. In Opgroenen ligt de vraag naar het hoe en wat van hun rol in de inrichting van de buitenruimte op een open manier bij jongeren en komen zij met ideeën. Bij de start is dan ook niet bekend wat precies verwacht kan worden van de plannen en ontwerpen van jongeren. De activiteiten met de jongeren starten met een kennismakingsbijeenkomst. Het is dan nog helemaal geen uitgemaakte zaak dat deze jongeren (allemaal) mee zullen (blijven) doen aan Opgroenen. De kennismaking is echt bedoeld voor belangstellende jongeren als oriëntatie op Opgroenen. Zij moeten zich namelijk kunnen voorstellen dat ze aan de slag gaan met de inrichting van hun fysieke en sociale omgeving. Daarom gaan de eerste stappen met jongeren telkens gepaard met een verkenning van de leefomgeving, en een ideeënverkenning of een brainstorm over wensen en mogelijkheden voor de inrichting van de leefomgeving van de jongeren.

Jongeren worden in Opgroenen op een andere manier en met een andere (positievere) boodschap aangesproken. Het vraagt dat je allerlei middelen leert inzetten, van gesprekjes op straat tot het verspreiden van flyers en het gebruik van sociale media. De nieuwe benadering van jongeren in de pilots wordt ook zichtbaar in de directe interactie tussen gemeente en jongeren, waarbij de gemeente uit eerste hand hoort wat wensen en behoeften zijn van jongeren en waarom dat voor jongeren belangrijk blijkt. Bovendien leidt deze directe interactie tussen jongeren en beleidsmakers tot verdere betrokkenheid van jongeren bij de uitvoering van (hun) plannen. Maar zover is het nog lang niet tijdens de oriëntatiefase. Wat je tijdens de eerste ontmoetingen met jongeren over Opgroenen zult tegenkomen is een kritische bereidheid van jongeren om mee te doen. Jongeren zijn kritisch – over de verwachte opbrengst van het project, en daar krijgen ze van de begeleiders veel ruimte voor, zodat

Brainwriting

Bij Brainwriting — letterlijk opschrijven wat er in je brein zit — reageren de deelnemers schriftelijk op elkaars ideeën, zodat er ketens van beelden en ideeën ontstaan. Bij deze werkvorm gebruik je de kracht van associëren in brainstormen: deelnemers inspireren elkaar en komen zo tot — andere — ideeën. Twee nadelen van brainstormen worden ondervangen: niet alleen mondige deelnemers komen aan bod maar ieders bijdrage komt goed naar voren, en het eerste idee heeft nauwelijks kleefeffect op volgende ideeën. Bovendien geeft Brainwriting deelnemers de tijd om na te denken.

het gesprek op gang komt over nut en zin van het project. Naast twijfels wordt ook de bereidheid van jongeren zichtbaar om actief mee te werken. Er ontstaat ook zicht op belangrijke vragen van jongeren: hoe wordt de openbare ruimte beleefd en beheerd, op welke manier komen besluiten tot stand en hoe kunnen jongeren die beïnvloeden?

FASE 2. PARTICIPATIEVE PLANVORMING: ONTWERPEN EN SELECTEREN

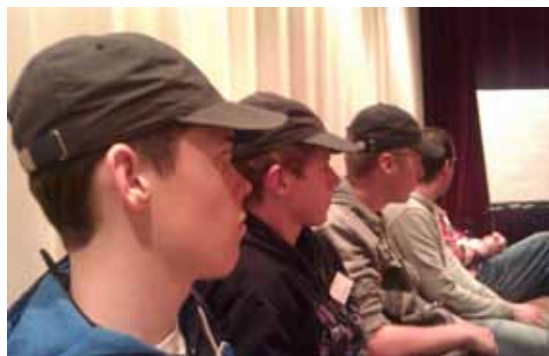
In de praktijk loopt de kennismaking in fase 1 vloeierend over in de eerste stappen naar ideeënvorming en het ontwerpen van de gewenste inrichting van de (groene) omgeving. Het ontwerpen en visualiseren van ideeën en plannen door jongeren voor de inrichting van de omgeving is de creatieve kern van Opgroenen. In elk ontwerpproces met jongeren voor de buitenruimte wordt goed zichtbaar hoe divers de resultaten

Leeuwarden Jongerenwerker aan de leiding

Tilburg instructies aan meiden

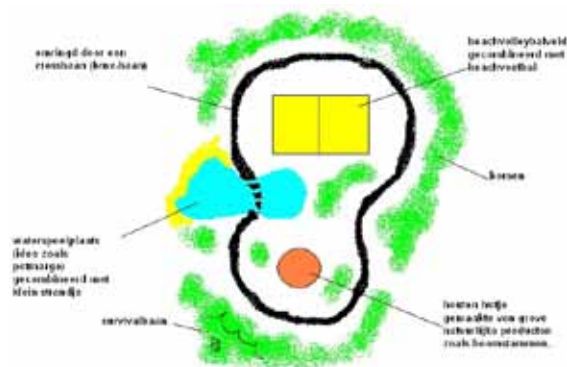

Leeuwarden Inspiratie in het Westen

van Opgroenen kunnen zijn. In alle ontwerpen vormen wensen aan sport, spel, recreatie, ontspanning en ontmoeting de rode draad. De invulling verschilt overall meer of minder. Waar de ene groep letterlijk ontmoetingshutten ontwerpt, of een speelgebied voor tieners en adolescenten, ontwerpt een andere groep scenario's voor hoe ongewenste en gewenste ontmoetingen in de wijk kunnen plaatsvinden.

SPORT- SPEEL- EN ONTMOETINGSPLEKKEN

In Zuiderburen (zie de plattegrond) en Schreurserve ontwerpen jongeren multifunctionele speel- en ontmoetingsplekken voor verschillende leeftijdsgroepen.

De producties van jongeren in Opgroenen komen niet in een keer of op een voorspelbare manier tot stand. Het begint met de nadrukkelijke aanmoediging van 'wild fantaseren' waarin vele ideeën uitgesproken, opgeschreven en uitgetekend worden. Deze wildgroei

AAN DE SLAG

SelectieBox: Een snelle selectietechniek

Wanneer er veel ideeën zijn om uit te kiezen, beoordeel je elk idee op twee criteria. Hier zijn dat bijvoorbeeld haalbaarheid (wel/niet te doen) en originaliteit (nieuw/niet zo nieuw). Je kunt ook andere criteria kiezen. Door elk idee op deze manier te typeren kun je snel de aandacht en definitieve keuze concentreren op een beperkt aantal ideeën. Dat maakt kiezen sneller, en vaak ook makkelijker.

bron: Centrum voor de Ontwikkeling van het Creatief Denken (COCD)

Niet te doen		Gele Ideeën - Ideeën voor de toekomst - Dromen, uitdagingen - Stimulerend - Rode ideeën voor morgen
	Blauwe Ideeën - Gemakkelijk uit te voeren - Weinig risico's - Grote acceptatie - Sluit aan op eerdere ervaringen	Rode Ideeën - Vernieuwende ideeën - Doorbraak - Opwindende ideeën - Kunnen uitgevoerd worden
Wel te doen	Niet (zo) nieuw	Nieuw

heeft ook een belangrijke functie om jongeren uit hun tent te lokken: om mogelijkheden te leren zien, hun creativiteit te stimuleren, vertrouwen te krijgen in hun eigen verbeelding en capaciteiten, en nieuwsgierig te worden naar elkaar en naar hun omgeving.

Gemeente, wijkorganisaties, jongerenwerkers en jongeren werken samen aan Opgroenen. Dit is een vernieuwend idee, maar gaat zelfs verder, door het bewust opzoeken van interactie en samenwerking met allerlei partijen. Door direct contact met anderen weet je wat er bij elke actor speelt. Bovendien leidt dat tot resultaten die vanuit één doelgroep/organisatie niet op deze wijze tot stand komen. Het creatieve ontwerpproces in Opgroenen ondersteunt jongeren om dit soort interacties en samenwerking op te zoe-

ken. Dit is goed zichtbaar in de pilots waar Opgroenen in de praktijk is gebracht. Het ontwerpproces is een goede weerspiegeling van de motivaties en capaciteiten van de specifieke jongerengroepen die met Opgroenen in het publieke domein komen.

FASE 3. PRODUCTEN EN EFFECTEN: JONGEREN EN HUN ONTWERP IN DE WIJKARENA

Opgroenen levert harde resultaten op: zichtbare en tastbare ontwerpen en producten die jongeren zelf en samen met anderen in de wijk maken. In de praktijk blijft het niet bij verschillende vormen van ontwerpen en plannen, ook de uitvoering van deze plannen en ontwerpen vindt in de praktijk plaats.

AAN DE SLAG

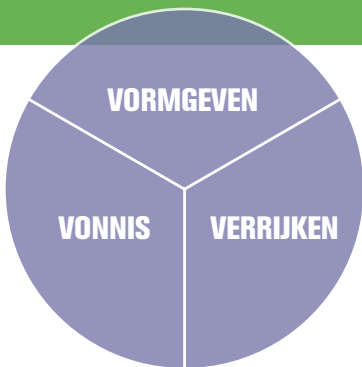
V3-Cirkel: Bouwen aan Ideeën

Ideeën van jongeren voor ontwerp en inrichting van hun wijk zijn altijd in wording. Om de ideeën concreter en praktischer te maken is de V3-Cirkel zeer bruikbaar. De V3-Cirkel is een manier om in 3 fasen een ontwerpidee verder uit te werken.

V1=Vormgeven: Uittekenen van beelden bij het idee

V2=Vonnis: Oordelen verzamelen bij het idee (gevoel, voordelen en nadelen)

V3=Verrijken: Veranderen van allerlei elementen in het idee om het beter te maken

Feedback-Carrousel

Wanneer het inrichtingsideeën of ontwerpvoorstellen van jongeren aan de wijk gepresenteerd worden, is dat een spannend moment voor iedereen. Waar komen de jongeren mee, hoe reageren volwassen wijkbewoners op de ideeën van jongeren? Wat moet er veranderen? Willen we dat wel veranderen? Een manier om alle feedback en reacties over en weer prettig te houden is via een “feedback carrousel”. Dit is een werkvorm waarin het oorspronkelijke ontwerpidee niet in een alles-of-niets-slag beoordeeld wordt, maar waarin feedback in meerdere stappen telkens weer een vernieuwd en verbeterd ontwerp oplevert. Bovendien kan een feedback carrousel ook georganiseerd worden om opeenvolgend een ronde te maken langs verschillende stakeholders in de wijk: jongeren, volwassenen, verenigingen, wijkmanagement, gemeente. Op deze manier wordt de feedback ook een aanleiding om de ontmoeting en interactie tussen jongeren en hun omgeving in een prettige balans tussen formeel en informeel te organiseren.

AAN DE SLAG

IN DE PRAKTIJK

Stokhasselt (Tilburg)

In Stokhasselt wordt snel duidelijk dat de meiden graag willen optreden in de vorm van een theaterproductie, om op die manier invulling te geven aan Opgroenen. Daarvoor willen ze aan de slag met dans en rap/zang. Ter voorbereiding op de productie worden workshops voor zang en dans georganiseerd. De invulling van deze workshops is door de workshopsleiders (jongeren uit de doelgroep) afgestemd op de vraag hoe deze meiden hun positie in de wijk kunnen verbeteren. De workshopleiders hebben een omschrijving van de workshops uitgewerkt in een leidraad en stemmen regelmatig de ervaringen af met het jongerenwerk. De uitkomsten van de workshops (songteksten, vragen en wensen van de meiden etc.) zijn uitgewerkt in wekelijkse verslagjes van stagiaires. Op basis van de uitkomsten van de workshops is een regisseur aangetrokken die in staat is de wensen en ambities van de meiden en de Twern om te zetten in een voorstelling. Daarnaast werken buurtbewoners, stagiaires en jongeren mee aan decor, kleding, catering.

Juist de concrete uitvoering van een plan, een ontwerp of een theaterproductie geeft een tastbare invulling aan de plek van jongeren in hun omgeving; ze voelen ze hierdoor serieus genomen. Dergelijke harde resultaten stimuleren ook verdere en toekomstige participatie van jongeren.

De manier waarop ontwerpen, plannen en ideeën over de buitenruimte worden uitgewerkt en gedeeld met fans, critici en supporters weerspiegelt telkens de motivaties en capaciteiten van de betrokken doelgroepen: van een maquette tot een theatervoorstelling, en van een debat tot een meet & greet rondom een jongerenontwerp.

IN DE PRAKTIJK

Zuiderburen

Het ontwerp wordt gevisualiseerd in een maquette. Ze ontwerpen tevens simpele houten hutjes die verspreid over de wijk gelegenheid bieden tot ontmoeting tussen jonge wijkbewoners, en waar ook volwassen wijkbewoners aan kunnen schuiven. De presentatie in Zuiderburen vindt plaats op 26 mei 2011. Naast verhalen van de jongeren, de gemeente, de projectcoach en de jongerenwerker, onthullen de jongeren hun maquette voor de herinrichting van de groenstrook in Zuiderburen. De presentatie wordt bezocht door jongeren, ouders, jongerenwerkers en gemeentefunctionarissen en wordt afgesloten met een heuse succesborrel. Tijdens de presentatie vertelt de gemeente tevens dat al snel een start gemaakt zal worden met de bouw van een aantal ideeën van de jongeren. De presentatie is voorpagina nieuws in een lokale krant.

AAN DE SLAG

Maquette

Een maquette is een driedimensionaal model op schaal van een ontwerp voor groene inrichting. Een maquette kan bij Opgroenen helpen om een betere en meer ruimtelijke indruk te krijgen van het ontwerp van jongeren dan via een tekening. Bovendien kan een maquette ook gaandeweg aangepast en bijgeschaafd worden, zodat het maken van een maquette op zichzelf al een participatief ontwerpproces mogelijk maakt.

Leeuwarden maquette in wording

IN DE PRAKTIJK

Schreurserve

In Schreurserve ontwerpen kinderen en jongeren, samen met een groenontwerper, een multifunctionele speel- en ontmoetingsplek voor verschillende leeftijdsgroepen op het terrein van een voetbalvereniging in de wijk. Er wordt ook een aparte toegang ontworpen van de wijk naar de ontmoetingsplek. Het ontwerp wordt gevisualiseerd in een vlekkenplan. Parallel aan het ontwerpproces met kinderen en jongeren in Schreurserve vindt een peiling onder ouderen plaats. Vanwege het wijkgerichte karakter van de herinrichting van de wijk sportvoorziening komen ideeën van jongeren, wijkbewoners en sportorganisaties bij elkaar. De ontwerpideeën van de jongeren worden via een flyer in de wijk en via scholen verspreid, en wijkbewoners kunnen hun voorkeur via de flyer aangeven en inleveren. De resultaten van deze peiling worden gebruikt voor de selectie van het 'winnende' ontwerp en met wijkbewoners besproken tijdens de wijkdialoog in oktober 2011. Het vlekkenplan met het ontwerp van de jongeren wordt hier tentoongesteld.

DOE MEE! DENK MEE!

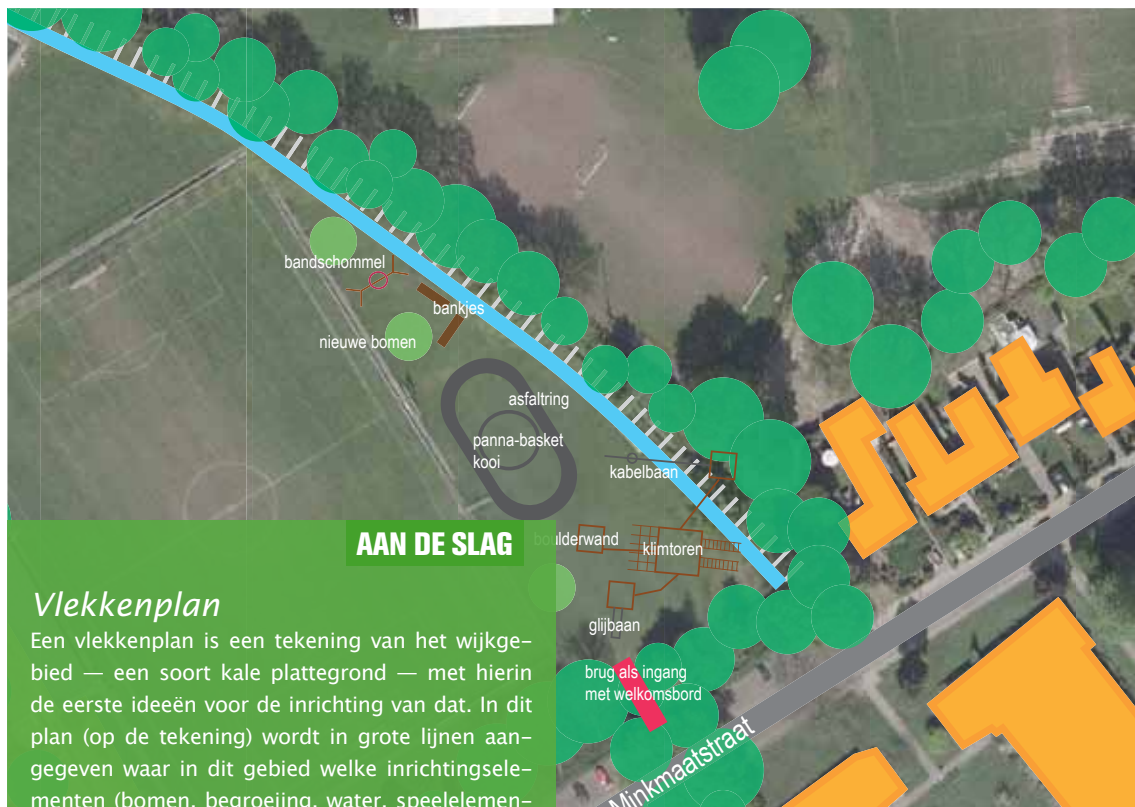
UITNODIGING
Inloopavond
Wijk sportvoorziening
Schreurserve

Datum: 6 oktober
Tijd: tussen 18.00u en 20.00u
Plaats: kantine Vosta

Gemeente Eindhoven Stichting Alexander Trifora

Opgroeien brengt het nodige in een wijk in beweging. Dit geldt niet alleen voor de jongeren, wijkbewoners en wijkorganisaties maar vaak ook voor het werk van de jongerenwerkers zelf. Dit loopt uit een van directe opbrengsten voor de jongerenwerker – toegang tot een nieuwe groep jongeren, en een hechtere vertrouwensband tussen jongeren en jon-

gerenwerker – tot effecten in het sociale weefsel van de wijk – meer wederzijdse waardering tussen jongeren onderling en tussen volwassen wijkbewoners en jongeren, en het besef dat er jong talent in de buurt is. Op het moment dat jongeren met hun ontwerp of product de wijkarena betreden om zich te laten zien, worden de effecten zichtbaar.

AAN DE SLAG

Vlekkenplan

Een vlekkenplan is een tekening van het wijkgebied — een soort kale plattegrond — met hierin de eerste ideeën voor de inrichting van dat. In dit plan (op de tekening) wordt in grote lijnen aangegeven waar in dit gebied welke inrichtingselementen (bomen, begroeiing, water, speelelementen, paden, afscherming en dergelijke) geplaatst worden. Een vlekkenplan kan op dezelfde manier gebruikt worden als een maquette (zie kader 'maquette') om inrichtingsideeën te verwerken en voorstelbaar te maken hoe het er uit gaat zien. Door jongeren zelf de inrichtingselementen te laten selecteren en te plaatsen op een kale plattegrond, leren ze ook samen keuzen te maken voor welke ideeën ze behouden, loslaten of veranderen.

Leeuwarden in de wijkarena

INZICHT IN VOORWAARDEN VOOR PARTICIPATIE

Het creatieve proces in Opgroenen vraagt van alle betrokkenen een soort creatieve alertheid, een radar voor kansen en mogelijkheden die eigenlijk meteen benut moeten worden. In de praktijk werk je in verschillende tempo's. Waar het van begeleiders en andere supporters soms geduld vraagt – bij het ontwikkelen van plannen en ontwerpen bijvoorbeeld – is juist snel handelen op andere momenten nodig – bij de dialoog over het uitvoeren van plannen – om inzet van jongeren te behouden. Het blijft van belang om ook in tempo en timing van activiteiten aan te blijven sluiten bij de belevingswereld van jongeren, en korte actieslagen te maken.

In de praktijk is dit vooral van belang bij de afstemming met de gemeente, het stadsdeel en eventueel andere formele overlegorganen. De ene ambtenaar lijkt hier meer gevoel voor te hebben dan de andere – ook voor ambtenaren is het schakelen in tempo bij participatie de wijk een noodzakelijk leerproces.

Behalve in houding van professionals en andere volwassenen, zijn ook in de houding van jongeren verschillende effecten merkbaar. Soms kan dat heel dramatisch zijn, wanneer een teruggetrokken en een in zichzelf gekeerde houding plaatsmaakt voor openhartigheid en zelfexpressie in de ontmoeting met professionals en volwassenen. Hoewel het effect niet altijd zo dramatisch is, wordt goed zichtbaar dat jongeren meer respect krijgen voor elkaar en voor anderen, ze worden 'opeens' benaderbaar. Jongeren komen kortweg beter in beeld, voor elkaar en voor anderen. Door het concrete werk in Opgroenen kan een structurele en actieve relatie ontstaan tussen jongeren en jongerenwerkers in de wijk, ook met jongerengroepen die eerder niet zo goed in beeld zijn.

ROL VAN LOKALE MEDIA

Lokale media zijn dol op initiatieven zoals Opgroenen. Verwacht dus enthousiaste en enthousiasmerende artikelen en stukjes in de lokale kranten. Dit heeft een positieve uitwerking op de beeldvorming over jongeren in de wijk, ook voor jongeren zelf. Jongeren zelf ervaren de erkenning die ze hiermee krijgen voor hun rol en waarde in de wijk. Wat die beeldvorming doet is dat er nu meer ruimte komt voor de zichtbaarheid, en daarmee het besef, dat er jong talent is in de wijk.

LUISTEREN, LUISTEREN, LUISTEREN... EN VERTELLEN

Jongeren in Opgroenen ontdekken vaak meer van wat er in een wijk speelt. Ze beseffen meer wat er bij komt kijken om iets in de wijk te veranderen of te verbeteren, dat er tijd en budget voor nodig is, samenwerking nodig is met andere partijen en groepen. Bovendien

Jongeren zetten zich in voor toekomst Buitenveldert

WOCB De Maat

"Het is het een jong te zijn in Buitenveldert". Op voorstelling van de jongeren in Buitenveldert, functionarissen van de Prinses Irenebuurt, Buitenveldert en de Prinses Irenebuurt.

IN DE PRAKTIJK

Buitenveldert (Amsterdam)

In Buitenveldert worden creatieve werksessies, waarin wensen worden verzameld en ideeën worden bedacht en uitgewerkt, afgewisseld met ontmoetingen tussen het jongerenteam en vertegenwoordigers van het stadsdeel. Hier vinden in totaal zes sessies plaats van ongeveer één uur. Een terugkerende werkvorm in Buitenveldert is de vragencarroussel, waarbij wordt uitgewisseld aan de hand van vragen: waar ben je goed in, wat is er leuk aan de wijk, kwesties in de buurt, wensen voor de toekomst? Dit levert de volgende wensen op:

- Buiten een plek om te voetballen en om elkaar te ontmoeten zonder weggestuurd te worden (er worden verschillende plekken genoemd);
- Ruimte om te sleutelen aan scooters;
- Eigen plek binnen (in wijkcentrum de Binnenhof of elders).

Deze ideeën worden in de volgende sessies met het Stadsdeel (ambtenaren en stadsdeelbestuurders) besproken door de jongeren. Op basis van een voorgaande wijkshow door ambtenaren, jongerenwerk en jongeren, doen de Stadsdeelbestuurders praktische voorstellen die serieus op de wensen van de jongeren ingaan. Hiermee is de basis ook voor jongeren gelegd om samen met het Stadsdeel verder te werken aan het realiseren van (een deel van) hun wensen.

De jongeren. Foto: Arjen Oosterhout

het gebied van Amsterdam als 'jongerenteam' zijn de jongeren duidelijk: "Het is daar zo donker, dat zelfs wij ons moeilijk voelen." De wijk wordt daarmee het gesprek voor de jongeren om eigen plek, die in ieder geval overduidelijk en verduidelijkt is.

Nag geen herengingen

Stadsdeelbestuurder: Deel Buitenveldert en wijkcentrum Jonge Maat. Kinderen worden na het gesprek nog even meegenomen in de manier waar de jongeren nu hun plek hebben. De jongeren zijn dat het duidelijk, gezien de herengingen, na een paar herengingen van de jongeren kan dit: "Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben."

en mogelijk is. De jongeren stellen de jongeren voor: "Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben."

Toekomst

"Het is het begin van het project, maar het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben."

Wensen

Het blijkt dat de jongeren, die graag willen, ook graag willen. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben. Het is duidelijk, dat de jongeren nu hun plek hebben."

Zuiderburen volgens de jeugd

Zuiderburen (Leeuwarden): aandacht van de lokale pers

Prinses Irenebuurt

Prinses Irenebuurt is een wijk in Amsterdam. Het is een wijk met veel woningen en veel mensen. Het is een wijk met veel woningen en veel mensen. Het is een wijk met veel woningen en veel mensen.

Komende week

Komende week is er een workshop voor jongeren in Buitenveldert. Het is een workshop voor jongeren in Buitenveldert. Het is een workshop voor jongeren in Buitenveldert.

AAN DE SLAG

Open Space

Open Space is een methode die ervoor zorgt dat grotere groepen een gezamenlijke probleem- of doelstelling uitwerken. Een heldere vraagstelling die voor iedereen belangrijk is, en tijd en ruimte waarbinnen de deelnemers zichzelf kunnen organiseren zijn de belangrijkste ingrediënten van deze effectieve en plezierige werkvorm. Als je een uitdaging wilt aanpakken waar veel belangen en meningen een rol spelen, en het belangrijk is dat er draagvlak is voor de keuzen die gemaakt worden, en het liefst met een beetje tempo, dan kan Open Space een goede methode zijn om deze vraag aan te pakken. Belangrijkste spelregel is dat deelnemers zelf de agenda bepalen, keuzes maken en verantwoordelijkheid nemen voor acties die zij belangrijk vinden.

krijgen ze inzicht in aspecten waar ze rekening mee moeten houden om hun wensen te realiseren (veiligheid, belangen van andere actoren en consequenties zoals geluidsoverlast) bij het inrichten van de buitenruimte.

NIEUWE SOCIALE EN MENTALE VERBINDINGEN

Opgroeien kan ook een sneeuwbal effect teweeg brengen in sociale netwerken in een wijk: het zijn enthousiaste jongeren zelf die andere jongeren stimuleren om vroeger of later ook deel te nemen aan een dergelijk project. Het leggen van nieuwe sociale en mentale verbindingen versterkt ook de mogelijkheden van lokale begeleiders (jongerenwerkers) in

IN DE PRAKTIJK

Theater van de buitenruimte

In de Tilburgse wijk Stokhasselt bedenken en produceren meiden een theatervoorstelling over hun buurt waarin ze zelf de hoofdrol spelen. De voorstelling staat in het teken van de buitenruimte waarbij ze met dans en zang uiting geven aan hun beelden van belemmeringen en oplossingen voor de omgang tussen groepen in de buitenruimte. De kleding, het decor, de catering wordt verzorgd door jongeren en ouders rondom deze meiden. In het theaterstuk draait het verhaal om twee groepen meiden: de Stoeren en de Nerds willen allebei de brug in het Tilburgse Ypelaerpark gebruiken. Daarover maken ze ruzie. De uit Suriname afkomstige mevrouw Florentina bedenkt een oplossing: een wedstrijd met verschillende opdrachten. De groep die wint mag de brug gebruiken.

het werken met jongeren in de buitenruimte. Jongerenwerkers worden in Opgroenen regelmatig in toenemende mate gezien als vertrouwenspersoon, en dit toegenomen vertrouwen leidt ertoe dat het eenvoudiger wordt om eventuele individuele problemen boven water te krijgen. Je kunt het niet afdwingen, maar het wordt wel degelijk mogelijk om via het toegenomen vertrouwen tussen jongeren en jongerenwerkers, ook tot meer contacten met ouders te komen.

SPRINGPLANK VOOR NIEUWE INITIATIEVEN

Opgroenen biedt op verschillende manieren een basis voor een vervolg. Zowel uitvoering van plannen, uitbreiding van groepen jongeren, en nieuwe initiatieven behoren tot de mogelijkheden. Tevens wordt de samenwerking met andere (wijk)organisaties en groepen aangehaald en geïntensiveerd, varië-

rend van wijkpanels tot festivals en van verenigingen tot lokale bedrijven. De afronding van Opgroenen is hiermee eigenlijk het begin van een nieuwe cyclus. Voorwaarde is wel dat de plannen en ontwerpen, al dan niet na aanpassingen in dialoog met de wijk, gerealiseerd worden in samenspraak en samenwerking met de betrokken jongeren.

Leeuwarden: realisatie met jongeren

5. WAARDE

HET GEHEIM VAN DE SMID: SUCCEFACTOREN VAN PARTICIPATIE BIJ GROENE INRICHTING IN STADSWIJKEN

Een aantal zaken zijn van uitermate veel waarde in het praktiseren van Opgroenen. Het geloof van jongerenwerkers, de stille en flexibele betrokkenheid van projectcoaches, het enthousiasme en vertrouwen van jongeren, de steun vanuit de gemeente en de buurt, nieuwe werkvormen en nieuwe (soms onvermoede) supporters zijn enkele van de doorslaggevende elementen voor succes. In dit laatste hoofdstuk ontrafelen we het geheim van de smid: wat vooral van waarde is voor het organiseren van vrijwillige inzet bij de (groene) inrichting in de pilotwijken, en waar de grenzen liggen van participatie bij (groene) inrichting.

WAARDE(N)VOL ORGANISEREN VAN OPGROENEN

Motivatatie en talentontwikkeling van jongeren als continu proces

Jongeren zijn enthousiast, serieus en laten hun stem horen en geven aan waar hun behoeftes (plek voor zichzelf, onderdak en sportmogelijkheden) liggen. De aanpak maakt het mogelijk om talenten en kwaliteiten van jongeren zichtbaar en tastbaar te maken voor de omgeving; dat wil zeggen voor betrokken functionarissen, professionals en wijkbewoners. Het motiveren van jongeren is geen eenmalige inzet bij de start, maar vraagt blijvende aandacht. Tijdsinzet voor Opgroenen moet vaak concurreren met andere prioriteiten zoals voetballen, huiswerk, werk. Als ze deelnemen zien ze het vaak ten koste gaan van hun vrije tijd. 'Hoe eerder ik klaar ben hoe beter'. Er zit wel verschil tussen de pilotwijken. Zo was het enthousiasme van jongeren in Zuiderburen groot bij het maken van een maquette, terwijl het visualiseren van het ontwerp in Schreurserve door de begeleiders is opgepakt wegens beperkte interesse van jongeren. De begeleiding van jongeren vraagt ook om het beter inspelen op de aandachtsboog van jongeren: liever meerdere sessies van een uurtje dan minder van twee uur. In het laatste geval raak je de jongeren kwijt. Bovendien denken jongeren vaak in termen van vandaag en morgen, terwijl het project focust op – op zijn minst – weken. Vooral in Schreurserve leidde dit tot veel verloop in de jongerengroep, in andere pilots was er enig verloop of de groep concentreerde

zich uiteindelijk tot een kernteam. Bovendien is een beloning voor jongeren die deelnemen aan Opgroenen is geen overbodige luxe, maar een erkenning voor de inzet die zij plegen. Dit kan ook makkelijk in natura, bijvoorbeeld in de vorm van een gezamenlijk uitje. Een dergelijke beloning kan bovendien ook ingezet worden als een incentive, een aanjager, voor (blijvende) deelname: je kunt er meer jongeren in het begin warm mee maken zodat er een grotere groep jongeren deelneemt aan het project.

Leeuwarden: Het bouwteam

MOTIVATIE VAN INITIATIEFNEMERS EN BEGELEIDERS VOOR HET PROJECT

Een belangrijke succesfactor voor Opgroenen geldt eigenlijk voor elk vergelijkbaar project: wanneer de lokale begeleiders/partners geloven in het project, en zelf enthousiast zijn dan kunnen ze dit overbrengen aan jongeren en andere wijkbewoners. Schakel gelijk bij de start, het liefst nog bij de selectie van de wijk, jongerenwerkers en opbouwwerkers in; zij weten immers wat er in een wijk speelt. Jongeren en actieve wijkbewoners worden dan ook vroegtijdig

betrokken en kunnen zelf hun vraag initiëren. Dat kan tot een andere en wellicht nog relevantere locatie voor Opgroenen leiden. Maar idealiter ligt het initiatief voor Opgroenen bij jongeren in een wijk, zodat er voor jongeren ook echt iets te kiezen valt.

VERTROUWEN GEVEN EN BEHOUDEN

Geef eerst vertrouwen aan de jongeren, dan ontvang je vertrouwen terug en ondersteun je het zelfvertrouwen van jongeren in relatie tot hun omgeving. Invester in een veilige thuisbasis en geef ze persoonlijke aandacht. De vaak kwetsbare jeugd heeft behoefte aan een veilige thuisbasis (huiselijke sfeer creëren) en de jongerenwerker kan hierin voorzien. Het ondernemen van activiteiten, of jongeren deel laten nemen in een project zoals Opgroenen speelt hierop in.

TIMING IN ACTIVITEITEN EN PLANNEN

Het is de moeite waard om vooraf meer rekening te houden met voorwaarden voor en gevolgen van de bedachte plannen, en uit te voeren werkzaamheden. Zo moest in Zuiderburen een half jaar overbrugd wor-

Leeuwarden: hutten bouwen

den omdat het plantseizoen nog op zich liet wachten. Het open karakter van Opgroenen, en daarmee in zekere zin de onzekerheid over de definitieve plannen in het voortraject maakt het echter lastig om hier op in te spelen. Waar Opgroenen gekoppeld wordt aan andere, parallelle initiatieven, zoals in Schreurserve bij de verschillende projecten in het kader van de herontwikkeling van de wijk sportvoorziening, vraag afstemming in de planning tussen initiatieven aandacht. Het risico is anders dat jongeren lange tijd moeten wachten op een reactie van de andere partners op hun plannen en voorstellen.

Sluit in timing en planning van activiteiten ook aan op de belevingswereld van jongeren, en richt je op de jongeren. Veilige uitgangspunten voor het aansluiten op motivaties en capaciteiten van jongeren zijn: werk op korte termijn en hanteer een eenduidig verhaal. Het project moet een korte omlooptijd hebben van 3-5 weken. Stel duidelijke grenzen, geef een helder verwachtingspatroon en geef een indicatie wat het gewenste eindresultaat is.

Leeuwarden: Chillen tijdens het werk

Tilburg: Instructies aan meiden

ACTIVERING: REGELMAAT, STRUCTUUR EN RITMISCH EN PROGRAMMATISCH WERKEN

Voor het activeren van jongeren in Opgroenen is regelmaat in structuur en programmering een must. Het biedt een eenvoudige houvast waarbinnen de activiteiten uitgevoerd kunnen worden, de vorderingen zichtbaar blijven en kleine successen en motivatie gevierd en gedeeld kunnen worden. Een heldere structuur is soms wettend voor jongeren, maar het blijkt dat het jongeren ook tegemoet komt in hun behoefte aan een veilige, vaste ontmoetingsplaats met vaste momenten voor onderlinge ontmoeting. Zo ontstaat ook ruimte om mee te blijven doen aan de activiteiten van de groep. Dit draagt bij aan de ervaring van jongeren dat hun inzet serieus wordt genomen. De opbouw en structuur van activiteiten in het model Opgroenen moeten houvast bieden, bijvoorbeeld door duidelijke afspraken te maken met jongeren over planning, tijden en communicatie. Jongeren komen nog wel eens te laat of komen helemaal niet op het afgesproken tijdstip. Jongeren mogen en moeten leren dat tijdig communiceren (bijv. bij later arriveren of afmelden bij verhindering) van belang is

in een groter project. Dit gaat niet vanzelf, en vraag in het begin veel inzet van de begeleider(s).

BETROKKENHEID VAN SUPPORTERS

Kenmerkend voor Opgroenen is de betrokkenheid van een breed spectrum aan partners, variërend van gemeente en wijkbewoners tot wijkorganisaties, projectcoaches en sponsors. Wat ze met elkaar gemeen hebben, is dat ze actief pleiten voor de actieve aanwezigheid van jongeren in de publieke ruimte. Sommige van deze supporters liggen eigenlijk voor de hand, anderen moeten soms 'herontdekt' worden:

- Collega jongerenwerkers en opbouwwerkers zijn een belangrijke groep supporters waar het gaat om het werven en behouden van een groep actieve jongeren. Het project kan ook groter worden door de krachten van jongerenwerkers te bundelen, omdat de begeleiders dan flexibeler worden bij inspelen op de mogelijkheden van het project. Een vergelijkbare groep supporters is te vinden bij wijkpanels en wijkverenigingen, zij hebben soms verrassende ingangen in de wijk, omdat ze uit dagelijkse ervaring weten wat er in een wijk speelt. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld sportverenigingen en organisaties voor buitenschoolse opvang.
- Schooljongerenwerkers en schoolcoördinatoren kunnen waardevolle supporters van Opgroenen zijn, om direct een grote groep jongeren aan te spreken en te enthousiasmeren.
- Creatieve partners, professionals of vrijwilligers, kunnen participatie bij groene inrichting op een hele andere manier ondersteunen. Zij helpen bij het toepassen van creatieve methoden en stimuleren om op andere, creatieve, manieren te kijken naar wat zich vaak onder de neus van mensen

bevindt. Zij hebben vaak ook een speelse en lichte benadering van dit soort projecten, en dat vraagt om een bepaalde feeling die ze kunnen helpen overbrengen aan jongeren, jongerenwerkers en andere betrokkenen in Opgroenen.

- Tot slot, maar niet de minsten, zijn sponsors van belang als supporter voor (extra) financiering van de 'krenten in de pap' waarmee het hele project een extra kennis- of kwaliteitsimpuls kan krijgen – bijvoorbeeld om een regisseur in te huren zoals in Stokkasselt is gedaan.

PROJECTORGANISATIE: VERANTWOORDELIJKHEID NAAR VERWACHTING

Zonder soepel functionerende projectorganisatie geen Opgroenen. Het geeft veel rust, helderheid en voortgang wanneer zo vroeg mogelijk wordt vastgelegd – in een uitvoeringsplan – hoe de projectorganisatie eruit ziet, hoe de rollen/taken zijn verdeeld, welke tijdsinzet van wie wordt verwacht, en welke voorwaarden en eisen (inclusief financiering) er gelden voor uitvoering van Opgroenen en het realiseren van de plannen. Opgroenen vraagt een manier van werken die veel investering in de start vraagt. Het risico bestaat dat in een lange aanloop de oorspronkelijke visie en verwachtingen niet meer zo helder blijven. Het vastleggen van verwachtingen, taken en verantwoordelijkheden is in eerste instantie tijdsintensief, maar is vervolgens wel een succesvol element om meer tempo en voortgang te krijgen in het project. Van belang voor een duidelijk verloop en uitvoering van activiteiten in Opgroenen is het vastleggen van rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partners. Dit geldt niet alleen voor de taakverdeling binnen

de jongerengroep, maar ook tussen de instanties en (wijk)organisaties die bij de uitvoering van Opgroenen betrokken zijn: gemeente/stadsdeel, jongerenwerk, wijkmanager, wijkpanel, verenigingen, projectcoach. Hierbij is het met name van belang om vanaf de start helder over en weer verwachtingen uit te spreken, en eventueel bij te stellen. Met name in de samenwerking tussen jongerenwerk en de lokale overheid kan dit veel verwarring voorkomen. Vanuit de activiteit in en rond de jongerengroepen lijken gemeenten of stadsdelen vooral in het begin een afwachtende, terughoudende positie in te nemen. Het aanspreken van de gemeente hierop, samen met het uitspreken van concrete verwachtingen over de rol van de lokale overheid, zet zoden aan de dijk. De lokale overheid is in de praktijk – vooral als het zelf (mede) initiatiefnemer voor Opgroenen is – erg bereid om actief aan de slag te gaan, en blijkt dan een goede sparringpartner voor de verspreiding en inbedding van de uitkomsten.

FINANCIERING

Zowel de begeleiding van Opgroenen als de uiteindelijke uitvoering c.q. realisatie van ontwerp of plan van de jongerengroep brengen kosten met zich mee. Bij de start is het vooral een uitdaging om een Opgroenen traject te integreren in de uitvoeringsplannen van het jongerenwerk of een andere lokale (wijkgerichte) begeleidingsdienst. Van allerlei uitvoeringskosten – van materiaalkosten tot aan realisatiekosten – is het vanaf de start niet duidelijk wie ze op zich neemt. Dit kan onnodige vertragingen met zich meebrengen, en brengt ook het risico met zich mee dat het project opeens tot stilstand komt. Ook wanneer realisatie van plannen afhankelijk wordt van sponsoring van derden, is het van belang dat de begeleiders

van Opgroenen helder hebben wie in hun traject de sponsoring verzorgt of kan verzorgen.

MEEGROEIEN MET HET PROJECT

“Wat als klein begon is uitgemond in een groot project”. Doelen van Opgroenen kunnen en mogen in de loop van de tijd bijgesteld worden. Dat moet dan wel gebeuren in overleg met de juiste partners en de projectcoaches, zodat de focus op de buitenruimte overeind blijft en bij voorkeur versterkt wordt.

ORGANISEREN VAN SOCIALE VERBINDINGEN BUITEN HET PROJECT

Gezamenlijke activiteiten met jongeren naast het project geeft kansen om de binding binnen de groep versterken, bijvoorbeeld door eens per week gezamenlijk met elkaar te eten.

KOPPELING TUSSEN INITIATIEVEN

Koppelen van verschillende initiatieven kan de positie van Opgroenen versterken en maakt het zichtbaarder. In Tilburg gebeurde dit bijvoorbeeld door een samenwerking aan te gaan met ‘For Women’ en Groei-

briljant (re integratieproject Wajong uitkeringen). In meerdere gemeenten was er ook een koppeling met maatschappelijke stages in het voortgezet onderwijs en met buitenschoolse activiteiten. In Enschede was Opgroenen bovendien expliciet opgenomen als een van de deelprojecten bij de herontwikkeling van een wijkspportvoorziening.

SPRINGPLANK VOOR ANDERE PROJECTEN

Opgroenen biedt ook een doorstart naar nieuwe projecten waarin vrijwillige inzet wordt gekoppeld aan de buitenruimte. De aanwezigheid van een enthousiaste groep jongeren is een belangrijk ingrediënt voor het in gang zetten van nieuwe ideeën. Er zijn inmiddels met het eerste traject Opgroenen in de pilotwijken groepen ontstaan die nieuwe initiatieven kunnen nemen. Wel is het van belang deze groepen vast te houden en warm te houden tot zij de voltooiing van hun ideeën en plannen zien. Betrek ze daarom ook bij de realisatie van hun ideeën en plannen.

PASSENDE EN VERNIEUWDE METHODEN

Het toepassen van methoden en werkvormen die goed passen bij de doelgroep in een wijk, dragen vaak op een onzichtbare manier bij aan het succes van Opgroenen. Ervaring met het hanteren van creatieve methoden en werkvormen is een waardevolle bijdrage van Opgroenen. Veel ideeën van jongeren blijven vaak verborgen. Met passende werkmethoden zijn deze zichtbaar te maken. Hun eigen creativiteit is uiteindelijk de grootste stimulans om ook voor hun eigen ideeën te gaan staan. Visualisaties met jongeren maakt bijvoorbeeld inzichtelijk wat de mogelijkheden zijn voor zogenoemde 'groene inrichting'. Het ontdekken van de eigen creativiteit, met behulp

van enkele creativiteitsinstrumenten, geeft bovendien een flinke impuls aan de motivatie van jongeren om hun eigen ideeën te bedenken, voorbij wat ze al kennen aan mogelijkheden voor de inrichting van de buitenruimte.

LEERPROCES

Opgroenen staat ook voor een leerproces, dat je mag leren van fouten. Dit zijn eigenlijk de 'eerlijke misverstanden' in het creatieve proces van een ontwerp, een plan of een scenario voor de buitenruimte. Oog houden voor de leerpunten en leereffecten in de activiteiten van Opgroenen heeft regelmatig een impuls gegeven aan het verbeteren van de aanpak, de taakverdeling of de communicatie in het traject.

BETEKENIS VAN PARTICIPATIE BIJ GROENE INRICHTING

Opgroenen in de Wijk leidt in wijken tot meer verbindingen tussen verscheidene groepen betrokkenen. Zo blijkt dat met name organisaties, en op sommige plekken ook wijkbewoners, een beter zicht krijgen op de leefwereld van jongeren. Een veranderende relatie met de (groene) omgeving wordt ook zichtbaar.

OOG VOOR ELKAAR

De mate waarin Opgroenen gevolgen heeft voor de onderlinge relaties in de pilotwijken hangt nauw samen met het tempo waarin veranderingen plaatsvinden. In de multiculturele wijk Stokhasselt in Tilburg was voorheen nauwelijks oog voor de meiden die actief zijn geweest in Opgroenen. Buurtbewoners spreken de Tilburgse meiden nu aan. Het project heeft de allochtone meiden in een ander daglicht gezet. Vooroordelen als gevolg van eerdere negatieve

Tilburg: samen eten in vogelvlucht

publiciteit worden met Opgroenen gecorrigeerd. De sociale relaties tussen autochtonen en allochtonen en tussen jong en oud zijn hiermee zichtbaar versterkt. Door dit soort waarneembare effecten overheerst een gevoel van trots onder de meiden in Stokkasselt.

In het Amsterdamse Buitenveldert is een positieve perceptie van jongeren door bewoners ontstaan. Waar voorheen de jongeren beschouwd werden als luidruchtig zien de bewoners nu dat de jongeren ook goodwill hebben. Activiteiten van jongeren hebben geleid tot een positief beeld van jongeren. Jongeren worden nu beschouwd als serieuze en interessante wijkbewoners, en er is erkenning dat zij op hun eigen manier bijdragen aan de leefbaarheid van de buurt. "Ze zijn niet lui, maar doen werkelijk wat".

In Enschede verdwijnen de kinderen en jongeren die hun stempel op het ontwerp zetten letterlijk uit beeld. Hun ideeën worden weliswaar gewaardeerd door verschillende partijen, maar de jeugdigen zelf zijn niet meer betrokken bij de presentatie van hun ontwerp ideeën tijdens een bewonersavond. Inmid-

dels is gebleken dat er in de wijk geen draagvlak is voor het ontwerp van de jeugdigen.

In Zuiderburen (Leeuwarden) en Buitenveldert zijn gemeente en jongeren in de pilotwijken ook meer naar elkaar toegroeid. Het bedenken van plannen door jongeren, en de gemeente die op haar beurt erkenning geeft aan de inzet en bijdrage van jongeren door ideeën en plannen gezamenlijk tot uitvoering te brengen betekent een transformatie in de onderlinge relatie die met Opgroenen in gang is gezet. Waar het voorheen gebruikelijk was dat het initiatief en de plannen van de gemeente kwamen, ligt nu de regie – met de nodige ondersteuning – bij de jongeren. Tevens krijgen de jongeren meer verantwoordelijkheden om het plan ook in stand te houden. De jongeren voelen zich serieus genomen door de gemeente, doordat hun plannen ook tot uitvoering komen. Overigens gebeurt dit met een minimum aan formaliteit, in de gesprekken overheerst juist de informele sfeer. Zo begroeten in Buitenveldert jongeren en ambtenaren elkaar en spreken ze elkaar aan met hun voornaam.

GROEI NAAR VRIJWILLIGE INZET

Met uitzondering van Schreurserve tekent zich in de pilotwijken een min of meer 'vaste' groep jongeren af dat zich betrokken voelt en zich ook zo laat gelden bij dit project. Het zijn ook de jongeren zelf die via hun eigen kanalen andere jongeren enthousiasmeren voor hun project.

Een aandachtspunt in het samenwerkingsproces en in de participatie in de wijk is met name de participatie van volwassen wijkbewoners in de Opgroenen. In Zuiderburen kwam hun betrokkenheid beperkt in

zicht. Voor de nabije toekomst is het goed mogelijk dat jongeren hierin als katalysator optreden; bijvoorbeeld door de ouders in hun (vrienden)netwerk met elkaar in contact te brengen op verschillende locaties in de buitenruimte, zoals op de ontmoetingsplekken die in Zuiderburen zijn ontworpen. Dit biedt in de periode na de pilot kansen voor meer sociale interactie en verbinding met ouders en ouderen in de wijk. Ook in Stokkasselt worden dergelijke effecten in het sociale weefsel van de wijk verwacht.

OOG VOOR DE GROENE OMGEVING

De pilots startten met het uitgangspunt dat de groene buitenruimte voor veel jongeren vaak een decor vormt, maar nauwelijks een plek is die zij zich eigen maken of waar ze zich verantwoordelijk voor voelen. Verandert Opgroenen iets aan de relatie tussen jongeren en de groene buitenruimte in hun wijk?

De wijze waarop jongeren in het leven staan en hoe zij individueel denken over en kijken naar thema's in hun leven hebben grote invloed op hun relatie met de

groene buitenruimte. Een andere factor die vermoedelijk op de vanzelfsprekendheid (of het ontbreken) van de relatie met de buitenruimte inwerkt, is de cultuur in de wijk en de waarde die binnen die cultuur wordt gegeven aan de groene buitenruimte. Ook de begeleiders in de pilots zijn in zekere zin cultuurdragers, en beïnvloeden min of meer met hun perspectief de houding van jongeren in relatie tot hun buitenruimte: waar de één uitermate positief is ziet de andere weinig tot geen veranderingen in de relatie met groen en de buitenruimte.

Zo heeft de jongerenwerker in Zuiderburen meer waardering gekregen voor groen in de wijk, en ontdekt hoe groen effect heeft op de gemoedstoestand van jonge en volwassen wijkbewoners. Het is nog de vraag of jongeren in Zuiderburen dit ook zo ervaren, maar het perspectief op de groene buitenruimte is inmiddels wel breder. Het gaat inmiddels niet meer alleen om een plantje en beestje, maar het is veel groter. Ze zijn naar verwachting een stuk bewuster van de openbare ruimte.

Leeuwarden: hutten bouwen

Schreurserve ziet minder verschuivingen in de relatie van jongeren met hun groene omgeving. In eerste instantie zag de jongerenwerker zelf de openbare ruimte als een verlenging van de voetbalvereniging (waar het ontwikkelgebied voor Opgroenen in Schreurserve ligt). Inmiddels ziet hij meer kansen en perspectieven om dit geïsoleerde terrein openbaar toegankelijk te maken voor wijkbewoners door meer ingangen te plaatsen. Op die manier wordt het mogelijk de fysieke en sociale toegankelijkheid van dit gebied te vergroten. Overigens lijkt het perspectief van jongeren op die buitenruimte onveranderd:

“Jongeren zien het toch vaak als een stuk grasveld.” In Stokkasselt zijn de veranderingen zodanig dat er sprake is van een ‘gedaanteverwisseling’ bij de meiden: “Van teruggetrokken en angstige meiden naar openhartige en levenslustige meiden.” Dit vertaalt zich ook door hun aanwezigheid in de openbare ruimte. Waar voorheen angst heerste onder de meiden om zich op openbare plekken zoals het park te vertonen, bezoeken ze nu geregeld het park voor een picknick. Het maken van foto’s en acteerlessen in het park maakte de meiden steeds vertrouwd met de openbare ruimte en. Voor betrokken ouders in Stokkasselt is de verandering minder eenduidig, waar voor sommigen niets veranderd lijkt terwijl anderen meer oog hebben gekregen voor de mogelijkheden van interactie in de openbare ruimte. Voor de jongerenwerker zelf lijkt in haar relatie met de buitenruimte niets veranderd.

De jongerenwerker in Buitenveldert kijkt nu anders naar de openbare ruimte dan voorheen. “Als er nu een lege ruimte is dan denk ik dit zou een perfect ruimte kunnen zijn voor een speeltoestel voor kinderen in de buurt”. De gewenste voetbalkooi, die er inmiddels staat, is voor jongeren erg bijzonder: ze hebben hier zelf voor geknokt en gerealiseerd, wat een meerwaarde geeft aan de plek.

N.B. voor de actuele ontwikkelingen van bovenstaande projectvoorbeelden verwijzen we graag naar www.wijktalententeam.nl. Op deze site worden van enkele projecten foto- en filmmateriaal getoond.

TOT SLOT

We besluiten met een aantal vuistregels voor de interactieve groene wijkontwikkeling. Als je als gemeentefunctionaris, jeugdprofessional of vrijwilliger in een wijk samen aan de slag gaat met jongeren, ga dan uit van de volgende werkprincipes:

- Sta open voor andere percepties. Het gaat om een andere methodische aanpak voor verbetering, en dus de bereidheid om tijd en energie te steken in een andere manier van werken en te starten met een open einde en onbekende eindresultaten.
- Geef de jongeren de ruimte en ondersteun daar waar nodig. De jongeren zelf staan aan het roer bij het bedenken, selecteren en de praktische uitvoering van activiteiten.
- Vertrek vanuit de positieve elementen. De aanpak is niet probleemgericht en gedijt het beste waar een optimistisch potentieel aanwezig is om de gewenste verbetering tot stand te brengen.
- Haal eruit wat erin zit. Het project en/of de uit te voeren activiteiten sluiten aan op de bestaande infrastructuur – en maakt daar zoveel mogelijk gebruik van – en thema’s die leven.
- Blijf coachen en faciliteren, maar neem het niet over. Lokale jeugdprofessionals zorgen voor de continuïteit, met ondersteuning van (zo nodig externe) participatie- en procescoaches en met commitment van de gemeente.
- Reken niet af op output, traceer de nieuwe beweging en energie. Duurzame verandering en verbetering is het doel.

LITERATUURLIJST

- Aalbers, Carmen en Peter Veer (2009) *Groen voor iedereen*, In SRO 04/2009 NIROV Den Haag.
- Buijs, A.E., M.H.G. Custers, F. Langers, (2007) *Natuur door andere ogen bekeken; De natuurbeleving van alloctonen en jongeren*. Wageningen: Alterra Wageningen UR.
- Boonstra, N., R. van Wonderen (2009) *Het goede voorbeeld, leefbare buurten door de inzet van 'jongeren van de straat'*.
- Berg, A. van den & E. de Hek (2009) *Groene kansen voor de jeugd; Stand van zaken onderzoek jeugd, natuur, gezondheid*. Alterra Wageningen UR.
- Bruggeman, D. (2001). *Overdracht participatiemethoden aan jongerenwerkers Slotervaart: evaluatie Interactieve Jeugd Monitor® Slotervaart-Overtoomse Veld 1999-2000* (rapport nr. 93). Amsterdam: Stichting Alexander.
- FORUM (2009) *Jongeren doen mee ... ook de moeilijk bereikbare. Een handreiking over jeugdparticipatie voor jongeren- en meidenwerkers*. FORUM Utrecht.
- Hart, R. (1970) *Children's Participation. The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. London: Earthscan
- Havinga, L., Pehlivan, M.T., & Pieper, I. (2004). *Als je jongeren wilt, moet je ook jongeren laten zien! : Flying Teams in Best* (rapport nr. 126). Amsterdam: Stichting Alexander.
- Hermes, J., P. Naber, A. Dieleman (2007) *Leefwerelden van jongeren. Thuis, school, media en populaire cultuur*. Bussum: uitgeverij Coutinho.
- Hoed, M. van den, Jurrius, K., Kovalenko, M. & Strating, G. (2005). *Stand up, speak up, niets doen verandert ook niet veel: wijkraadpleging jongeren Utrecht Zuid* (rapport 135). Amsterdam: Stichting Alexander.
- Hondel, F. van den (2011) *Let's Go Outside: Identifying Important Aspects of Youngster Participation Processes About Urban Neighborhoods* (MSc Thesis Land Use Planning). Wageningen University.
- Kahn & Kellert (red.), *Children and Nature. Psychological, Sociocultural and Evolutionary Investigations*. Massachusetts: The MIT Press, 2002.
- Lieshout, M. van, & Aarts, N. (2005). *'Buiten gebeurt het!' perspectieven van jongeren en immigranten op openbare ruimtes in Nederland*. Wageningen: Wageningen UR.
- IPM KidWise i.o. Ministerie van LNV (2008) *Inzicht in de jeugd als doelgroep voor natuur*, P 17188. Rotterdam: IPM.
- Pehlivan, M.T., Weijers, S. & Havinga, L.R. (2008). *"Interactief Jeugdbeleid Uithoorn": Kinderen, jongeren en ouders denken mee* (rapport nr. 164). Amsterdam: Stichting Alexander.
- Salverda, I., R. van Dam (2008). *Voorbeelden van burgerparticipatie en maatschappelijk initiatief, Deel 1 in de reeks burgers en Landschap*. Wageningen: Alterra Wageningen UR.
- Stoep, C., K. van der Bebelaar, P.M. Veer, (2009). *Samen, Leven & groen*. Alterra-rapport 1811. Wageningen: Alterra Wageningen UR.
- SCP (2008) *Betrekkelijke betrokkenheid, studies in sociale cohesie*, Sociaal en Cultureel Rapport 2008. Den Haag, SCP.
- Vos, R. de (2004). *Buiten, dat moet je ontdekken. Een essay over kinderen en natuur*. Driebergen: Staatsbosbeheer.
- Wulp, N.Y. van der., A.E. Buijs (2009) *Connect your nature; Beïnvloeding van de natuurbeleving bij jongeren*. Wageningen: Alterra Wageningen UR.
- Young Works i.s.m. Motivaction (2005) *Young Mentality 2005-2006 de verhalen achter de cijfers De jeugd wil natuurlijk wel; Een zoektocht naar strategieën voor natuurorganisaties om jeugd en jongeren te werven en te binden*. Wageningen: WING Proces Consultancy.

Voor meer achtergrondliteratuur verwijzen we graag naar de website www.wijktalententeam.nl

HANDBOEKEN EN WEBSITES

TOOLKIT JEUGDPARTICIPATIE

Stichting Alexander en het Verwey-Jonker Instituut hebben een Toolkit Jeugdparticipatie ontwikkeld: www.toolkit-jeugdparticipatie.nl. Hier vindt u een actuele, toegankelijk en een gebruiksvriendelijke toegang tot methodieken op het gebied van jeugdparticipatie. Er bestaat ook een handboek, onder dezelfde titel. De Toolkit Jeugdparticipatie is onderdeel van Be Involved. Be Involved is de verzamelnaam van verschillende instrumenten die hetzelfde doel hebben: gemeenten ondersteunen bij het versterken van jeugdparticipatie. Be Involved is een initiatief en product van Stichting Alexander en het Verwey-Jonker Instituut. Naast de Toolkit Jeugdparticipatie bestaat er op dit moment een Kwaliteitsmeter Jongerenparticipatie Gemeenten.

Voor meer informatie: www.be-involved.nl

WIJKTALENTENTEAM

een interactieve methode voor wijkontwikkeling, door en met jongeren

Hoe kunnen jongeren, volwassen wijkbewoners en kinderen in de wijk gestimuleerd worden zich gezamenlijk in te zetten voor het leefklimaat in hun wijken? WijkTalentenTeam is een interactieve methode om te komen tot werkzame, positieve strategieën die jongeren en andere wijkbewoners kunnen toepassen om het eigen leefklimaat en de kwaliteit van leven te verbeteren. Vrijwillige inzet (vanuit oprechte betrokkenheid) en talentontwikkeling (doen wat je echt wilt en waar je goed in bent) staan hierin centraal.

In het handboek "WijkTalentenTeam, een interactieve methode, door en met jongeren" maakt u kennis met een methode voor actieve en vrijwillige inzet van jongeren bij het zelf ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten die stapsgewijs de leefbaarheid en hun betrokkenheid bij de eigen wijk vergroten. Het is geschreven voor gemeenteambtenaren, jongerenwerkers, kader van (vrijwilligers)organisaties en het lokale bedrijfsleven die met de methode aan de slag kunnen (blijven) gaan.

Voor meer informatie: www.wijktalententeam.nl

PROJECTUITVOERDERS

Stichting Alexander is een niet-commercieel landelijk instituut voor jeugdparticipatie en participatief jongerenonderzoek, met 20 jaar ervaring in alle leefdo-
meinen van jongeren, van jeugdzorg tot onderwijs, van gezondheid tot cultuur en van wonen tot werken. De stichting voert op maat (participatief) onderzoek uit, brengt innovatie of een veranderingsproces tot stand, ontwikkelt nieuwe instrumentaria en/of zorgt voor adequate implementatie.

Voor meer informatie: www.st-alexander.nl

Alterra Wageningen UR is het onderzoeksinstituut voor de groen ruimte. Het team Stadsregionale Ontwikkeling heeft expertise in het werken met, en onderzoeken van, integratie- en participatieprocessen over de openbare ruimte en groen voor migranten en andere doelgroepen in buurten, op wijkniveau, in de stadsrand en in landschap en natuur. Het onderzoek van Alterra Wageningen UR slaat een brug tussen wetenschap en praktijk.

Voor meer informatie: www.alterra.wur.nl

COLOFON

Auteurs

Tarik Pehlivan en Adimka Uzozie, met medewerking van Diana Neijboer, Leo Rutjes, Geeske Strating en Peter Veer.

Met medewerking van de projectpartners:

Femke van den Hondel; Leonie Heutinck en Agnes van den Berg, Alterra Wageningen UR; Jeremy Deug en Enna de Haan, Sinne Welzijn; Bram Louwerse, gemeente Leeuwarden; Emanuël Kyerewaa en Erik Kruijswijk, Dynamo Jongerenwerk; Anne Stein, stadsdeel Amsterdam-Zuid; Bart Aalders en Sjaan Damhuis, Alifa; Anneke Stauttner, Harrie Heijdens Laura van Tongeren-Rooswinkel, gemeente Enschede; John Maes en Sandy Verschuren, Jongerenwerk De Twern.

Opgroenen in de Wijk (het project, het handboek en de website) is mede mogelijk gemaakt door: ZonMw, Programma Vrijwillige inzet voor en door jeugd en gezin.

Ontwerp: www.ontwerppartners.nl
Drukwerk: OCC dehoog mediapartners
Oplage: 1.000
Foto's: Jeremy Deug, Afdeling Ontwerp van de gemeente Enschede, Hans Oostrum (pagina 35: foto Theater van de Buitenruimte).
Foto omslag: Lucas Broers, kinderburgemeester van Leeuwarden, opent zaterdag 10 september 2011 de uitbreiding van het multifunctionele speelveld in Zuiderburen. (door Jeremy Deug).

© Stichting Alexander, 2012
ISBN/EAN: 978-90-8903-020-7

Stichting **Alexander**
jongeren actief in
onderzoek en beleid

Hoe zorgen jongeren samen met andere buurtbewoners, lokale organisaties en de gemeente ervoor dat jongeren een eigen plek (of eigen plekken) hebben in de openbare 'groene' ruimte?

In dit handboek 'Opgroenen in de Wijk, een interactieve methode voor groene wijkontwikkeling, door en met jongeren' maak je kennis met een methode voor actieve en vrijwillige inzet van jongeren bij het ontwerpen van groene buitenruimten in stadswijken. Opgroenen staat voor het benutten van de wijk als een groene en sociale groeizone.

Laat je door dit handboek informeren, inspireren en motiveren om aan de slag te gaan met jeugdparticipatie bij groene wijkontwikkeling; en zie voor de actuele ontwikkelingen www.wijktalententeam.nl.

Opgroenen in de Wijk is onderdeel van een trilogie over praktische methoden voor integrale jongerenparticipatie in gemeenten. Het is geschreven voor jeugdprofessionals, vrijwilligers en beleidsmakers.

Opgroenen in de Wijk® is een initiatief en product van:

Stichting **Alexander**
jongeren actief in
onderzoek en beleid

in samenwerking met Alterra Wageningen UR

